

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

Orta-Ağır Zihinsel Engeli ve
Otizm Spektrum Bozukluğu
Olan Öğrenciler İçin

SOSYAL BECERİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

I. Kademe (1, 2, 3 ve 4. Sınıf)

Ankara, 2018

içindekiler

GİRİŞ.....	5
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMLARI.....	5
ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI.....	5
ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ	6
1. DEĞERLERİMİZ.....	6
2. YETKİNLİKLER	6
ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI.....	7
BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI	8
SONUÇ.....	9
SOSYAL BECERİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULANMASI.....	9
1. SOSYAL BECERİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖZEL AMAÇLARI	9
2. ÖĞRENME ÖĞRETME YAKLAŞIMI.....	10
3. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI.....	11
4. UYGULAMADA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR.....	12
SOSYAL BECERİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI	14
1. ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI	14
2. HEDEFLERİN YAPISI	16
3. HEDEF, HEDEF DAVRANIŞLAR VE AÇIKLAMALAR.....	17
ÖRNEK ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ.....	27

GİRİŞ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için geliştirilen öğretim programları; öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri bilgi, kavram ve becerileri kazanmalarını, bunları kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmelerini, etkili iletişim kurmalarını, akademik, günlük yaşam, öz bakım gibi alanlarda gelişim sağlamalarını hedefleyen bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır. Bu nitelik dokusuna sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırmayı hedefleyen, yalın ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır. Programlarda bu amaç doğrultusunda bir taraftan farklı konu ve kademelerde sarmal bir yaklaşımla tekrar eden hedeflere ve açıklamalara, diğer taraftan bütünsel ve bir kerede kazandırılması hedeflenen öğrenme çıktılarına yer verilmiştir. Her iki gruptaki hedef ve açıklamalar ilgili disiplinin yetkin, güncel, geçerli ve eğitim öğretim sürecinde hayatla ilişkileri kurulabilecek niteliktedir. Bu hedefler ve açıklamalar, eğitim kademeleri düzeyinde değerler, beceriler ve yetkinlikler perspektifinde bütünlük sağlayan bir bakış açısıyla yalın bir içeriğe işaret etmektedir. Böylelikle anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan, sağlam ve önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmiş, günlük hayatta değerler, beceriler ve yetkinlikler çevresinde bütünlüğe ulaşmış bir öğretim programları toplamı oluşturulmuştur.

ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları”, “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” ve 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de yer alan “Özel Eğitimin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır. Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okul öncesi, birinci, ikinci ve üçüncü kademe seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

1. Okul öncesi eğitimini tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak dil ve iletişim, öz bakım ve günlük yaşam, bedensel, bilişsel, sosyal ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini sağlamak,
2. Birinci kademe eğitimini tamamlayan öğrencilerin gelişim ve öğrenme düzeylerine uygun olarak dil ve iletişim, öz bakım ve günlük yaşam, bedensel, bilişsel, sosyal ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek, günlük yaşamlarında ihtiyaç duyacakları temel akademik becerileri kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak bağımsız bireyler olarak hayatlarını sürdürmelerini sağlamak,
3. İkinci kademe eğitimini tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, toplumla etkileşimini, bütünlüğünü sağlayacak şekilde yeterliliklerle donatılmış bireyler olmalarını sağlamak,
4. Üçüncü kademe eğitimini tamamlayan öğrencilerin birinci ve ikinci kademede kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, insanlarla etkileşim kurabilen, toplumsal kurallara uyum sağlayabilen, toplumsal yaşama katılım için çabalayan, yaşamlarını bağımsız olarak sürdürebilen bireyler olmalarını sağlamak, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ)” ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda hayata ve bir mesleğe hazır, toplum hayatında üretime katkısı olan, millî ve manevi değerleri benimseyen bireyler olmalarını sağlamaktır.

ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ

Eğitim sistemimizin temel amacı bireye değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlar kazandırmaktır. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kurmaktadır. Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından günümüze ulaşmış ve yarınlarmıza aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın hayata aktarımıdır. Bu yönüyle değerlerimiz ve yetkinlikler birbirinden ayrılmaz bir şekilde öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırmaya çalıştığımız bilgi, beceri ve davranışlar ile birlikte ele alınarak programın perspektifini oluşturmaktadır.

1. DEĞERLERİMİZ

Değer; bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli olduğu kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen, birleştirici olgulardır. Aynı zamanda değerler, toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir. Değer eğitiminin temel amaçlarından biri de öğrencilerin sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik geliştirmelerini sağlamaktır. Değerler, insanın tutum ve davranışlarını biçimlendirmede önemli bir role sahiptir.

Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. "Eğitim programı"; öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır.

Öğretim programlarında yer alan "kök değerler" şunlardır: adelet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.

2. YETKİNLİKLER

Eğitim sistemimiz yetkinliklerde bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazesi olan yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde belirlenmiştir. TYÇ'de anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim / teknolojiye temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade olmak üzere sekiz anahtar yetkinlik belirlenmiştir. Özel eğitim çerçevesinde yabancı dillerde iletişim ve inisiyatif alma ve girişimciliğe ait yetkinlikler öğretim programlarında ele alınmamıştır. Bu yetkinliklere ilişkin bilgi ve beceriye ait davranışlar orta ve ağır engel düzeyindeki öğrencilere kazandırılmamaktadır. Öğretim programlarında ele alınan yetkinlikler TYÇ'de aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

1. *Anadilde iletişim:* Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.

2. *Matematiksel yetkinlik ve bilim / teknolojide temel yetkinlikler:* Matematiksel yetkinlik, günlük hayatta karşılaşılan bir dizi problemi çözmek için matematiksel düşünme tarzını geliştirme ve uygulamadır. Sağlam bir aritmetik becerisi üzerine inşa edilen süreç, faaliyet ve bilgiye vurgu yapılmaktadır. Matematiksel yetkinlik, düşünme (mantıksal ve uzamsal düşünme) ve sunmanın (formüller, modeller, kurgular, grafikler ve tablolar) matematiksel modlarını farklı derecelerde kullanma beceri ve isteğini içermektedir.

Bilimde yetkinlik, soruları tanımlamak ve kanıta dayalı sonuçlar üretmek amacıyla doğal dünyanın açıklanmasına yönelik bilgi varlığına ve metodolojiden yararlanma beceri ve arzusuna atıfta bulunmaktadır. Teknolojide yetkinlik, algılanan insan istek ve ihtiyaçlarını karşılama bağlamında bilgi ve metodolojinin uygulanması olarak görülmektedir. Bilim ve teknolojide yetkinlik, insan etkinliklerinden kaynaklanan değişimleri ve her bireyin vatandaş olarak sorumluluklarını kavrama gücünü kapsamaktadır.

3. *Dijital yetkinlik:* İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir.
4. *Öğrenmeyi öğrenme:* Bireyin kendi öğrenme eylemini etkili zaman ve bilgi yönetimini de kapsayacak şekilde bireysel olarak veya grup hâlinde düzenleyebilmesi için öğrenmenin peşine düşme ve bu konuda ısrarcı olma yetkinliğidir. Bu yetkinlik, bireyin var olan imkânları tanıyarak öğrenme ihtiyaç ve süreçlerinin farkında olmasını ve başarılı bir öğrenme eylemi için zorluklarla başa çıkma yeteneğini kapsamaktadır. Yeni bilgi ve beceriler kazanmak, işlemek ve kendine uyarlamak kadar rehberlik desteği aramak ve bundan yararlanmak anlamına da gelir. Öğrenmeyi öğrenme, bilgi ve becerilerin ev, iş yeri, eğitim ve öğretim ortamı gibi çeşitli bağlamlarda kullanılması ve uygulanması için önceki öğrenme ve hayat tecrübelerine dayanılması yönünde öğrenenleri harekete geçirir.
5. *Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler:* Bu yetkinlikler kişisel, kişiler arası ve kültürler arası yetkinlikleri içermekte; bireylerin farklılaşan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı biçimde katılmalarına imkân tanıyacak; gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılmasını sağlayan tüm davranış biçimlerini kapsar. Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılarla ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır.
6. *Kültürel farkındalık ve ifade:* Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin önemini takdiridir.

ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI

Değerlendirme, öğretme ve öğrenmenin etkililiğini belirlemek amacı ile yapılan, öğretimle ilgili verilerin toplanmasını ve yorumlanmasını içeren çok adımlı ve sistematik bir süreçtir. Öğrenme, öğretme ve planlamayı doğrudan etkileyen ve eğitim sisteminin temel öğelerinden biri olan değerlendirmeye öğretim programında önemli bir yer verilmiştir.

Öncelikle öğrencilerin öğrenme alanlarındaki performansını belirlemek ve performansına dayalı olarak Bireyselleştirilmiş Eğitim Programını (BEP) hazırlamak için ölçme ve değerlendirme yapılmalıdır. Sürekli değerlendirme tüm öğrencilerin ilerlemelerinin tespiti için önemlidir. Öğretim öncesinde yapılan değerlendirme, öğrenci hakkında bilgi edinilmesini ve öğrenme hedeflerinin belirlenmesini; öğretim sırasında

yapılan değerlendirme, öğrenci ve öğretmene geri bildirim verilmesini; öğretim sonunda yapılan değerlendirme ise öğrenme hedeflerinin karşılanıp karşılanmadığı ve belirli alanlarda değişiklik yapılması gerekip gerekmediği hakkında karar vermeyi sağlayacaktır. Toplanan veriler sistematik olarak kayıt edilmelidir. Öğretim öncesi, sırası ve sonrasında yapılan tüm değerlendirmeler uygulanan öğretim konusunda yol gösterir. Öğrenci nasıl öğrenmektedir? Ne tür ipuçlarına ihtiyaç duymaktadır? En fazla desteklenmesi gereken alan nedir? Ne tür öğretimsel uyarlamalara ihtiyacı bulunmaktadır? Uygun ölçme değerlendirme süreçlerine yer verilerek bu tür sorulara cevap verilmelidir.

Ölçme değerlendirme ilkelerinden aşağıdakilere dikkat edilmelidir:

1. Ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğretim programının tüm bileşenleri ile azami uyum sağlamalı, hedeflerin ve açıklamaların sınırları esas alınmalıdır.
2. Ölçme değerlendirme, yetersizliği olan öğrencinin bireysel özelliklerine göre biçimlendirilmelidir.
3. Öğretim programı, ölçme sürecinde kullanılacak ölçme araç ve yöntemleri açısından uygulamaya uygun araç ve yöntemlerin uygulanmasında gerekli uygulama ilkelerine uyulmalıdır.

BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Öğretim programlarının geliştirilmesi sürecinde öğrencinin çok yönlü gelişimsel özelliklerine dair mevcut bilgi ve birikimi dikkate alınarak ve aralarındaki ilişki göz önünde bulundurularak bazı temel gelişim ilkelerine göre program düzenlenmiştir. Öğretim programları, insan gelişiminin belirli bir dönemde sonlanmadığı ve gelişimin hayat boyu sürdüğü ilkesi ile hazırlanmıştır. Bu sebeple öğretim programlarında, her yaş döneminde bireylerin gelişim özelliklerini dikkate alarak, destekleyici önlemler alınması önerilmektedir. Gelişim, hayat boyu sürse de tek ve bir örnek yapıda değildir. Evreler hâlinde ilerler ve her evrede bireylerin gelişim özellikleri farklıdır. Evreler de başlangıç ve bitişleri açısından homojen değildir. Bu sebeple programlar olabildiğince bunu göz önünde bulunduran bir hassasiyetle yapılandırılmıştır. Programların hedeflerini gerçekleştirme sürecinde gerekli uyarlamaların öğretmen tarafından yapılması beklenir. Gelişim dönemleri ardışık ve değişmeyen bir sıra izler. Her evrede olup bitenler takip eden evreleri etkiler. Öte yandan bu ardışıklık basitten karmaşığa, genelden özele ve somuttan soyuta doğru gelişim gibi belirli yönelimlerle karakterize edilir. Program geliştirme sürecinde söz konusu yönelimler hem bir alandaki yeterliliği oluşturan kazanım ve becerilerin ön koşul ve ardılığı noktasında dikkate alınmış hem de kademeler düzeyinde derslerin dağılımlarında ve birbirleriyle ilişkilerinde göz önünde bulundurulmuştur.

Öğretim programlarında insan gelişiminin bir bütün olduğu ilkesi ile hareket edilmiştir. İnsanın farklı gelişim alanlarındaki özellikleri birbirleri ile etkileşim hâlinindedir. Söz gelimi dil gelişimi bilişsel gelişimini etkiler ve bilişsel gelişiminden etkilenir. Bu sebeple öğretmenlerden, öğrencinin edindiği bir hedefin gelişimde başka bir alanı da etkileyeceğini dikkate alması beklenir.

Öğretim programları bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak yapılandırılmıştır. Bireyler arası farklılık bir bireyin diğerlerinden birden fazla özelliği bakımından farklı olmasıdır. Tüm öğrenciler için; bireysel özellikleri, performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda öğretim programları temel alınarak "Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı" hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. BEP'de yer alacak olan hedeflerin belirlenmesinde, öğrenme öğretme sürecinin düzenlenmesinde ve başarının değerlendirilmesinde o öğrencinin hazır bulunuşluğu, bilişsel, sosyal ve bedensel özellikleri farklılaşabilir. Bu nedenle öğrenme öğretme süreci planlanırken öğrencilerin bireysel farklılıkları (mevcut performansları, hazır bulunuşluk düzeyleri, öğrenme stilleri ve ihtiyaçları, sosyokültürel farklılıkları vb.) göz önünde bulundurulmalıdır.

SONUÇ

Programları güncelleme sürecinde hangi işlemlerden ve aşamalardan geçildiği aşağıda sıralanmıştır.

- Farklı ülkelerin özel eğitim programları incelenmiş,
- Yurt içinde ve yurt dışında öğretim ve programlar üzerine yapılan akademik çalışmalar taranmış,
- Başta Anayasamız olmak üzere ilgili mevzuat, kalkınma planları, hükümet programları, şûra kararları, siyasi partilerin programları, sivil toplum kuruluşları ve sivil araştırma kurumları tarafından hazırlanan raporlar vb. dokümanlar analiz edilmiş,
- Millî Eğitim Bakanlığı programlar ve öğretim materyalleri daire başkanlıkları tarafından öğretmen ve yöneticilerin program gereksinimleri hakkında görüşleri alınmış,
- Öğretmenlerden programların hedefleri ve yapısı hakkında görüş alınmış; bütün görüş, öneri, eleştiri ve beklentiler, Bakanlığımızın ilgili birimlerinden uzman personel, öğretmen ve akademisyenlerden oluşan çalışma gruplarınınca değerlendirilmiştir. Yapılan tespitler doğrultusunda öğretim programlarımız hazırlanmıştır.

SOSYAL BECERİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULANMASI

1. SOSYAL BECERİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖZEL AMAÇLARI

Sosyal Beceriler Dersi orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin sosyal yeterlilikleri ve öğrenme özellikleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Program, öğrencilerin başkalarıyla ilişki geliştirebilmelerini, insanların duygularını tanıma, anlama ve ifade edebilmelerini, duygu durumlarını düzenleyebilmelerini, olumlu kararlar verebilmelerini, kendi yaşlarıyla arkadaşlık ilişkileri geliştirebilmelerini, toplumsal kurallara uyabilmelerini, sorumluluk sahibi ve nazik bireyler olabilmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içerisinde yapılandırılmıştır. Birinci kademedeki öğrencilerin sosyal beceri yeterliliklerini geliştirirken sahip olması gereken beceriler olduğunu vurgulamaktadır. Öğretim programında öğrenme alanlarındaki beceriler birbiriyle ilişkili ve bütünlük içinde ele alınmaktadır. Öğrenme alanlarının her birinde edinilen bilgi ve beceriler öğrenme sürecinde birbirini tamamlamaktadır. Ayrıca öğrencilerin gelişim özellikleri, yaşları ve becerilerin işlevselliği göz önünde bulundurularak dersin hedefleri yapılandırılmıştır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri ile 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de ifade edilen Özel Eğitimin Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Sosyal Beceriler Dersi ile öğrencilerin;

- Başkalarıyla sözlü ve sözsüz etkileşim başlatabilmeleri ve sürdürebilmeleri,
- Temel duygularını tanımaları,
- Duygularını karşılarındaki kişilere ifade edebilmeleri,
- Önceden planlanan etkinliklere uyum sağlayabilmeleri,
- Geçişlerde uygun davranışlar sergileyebilmeleri,
- Bir sorun karşısında çözüm üretebilmeleri ve uygun davranışlar sergileyebilmeleri,
- Çeşitli durumlar karşısında uygun reddetme davranışları sergileyebilmeleri,

- Tercih etmedikleri bir durumla karşılaştıklarında eğer uygunsa esnek davranabilme becerilerinin kazandırılması,
- Akran etkileşim becerilerini geliştirmeleri,
- Verilen sözü yerine getirme becerilerini sergilemeleri,
- Toplumsal ortamlarda temel davranış kurallarına uyabilmeleri,
- Nezaket bildiren ifadeler kullanabilmeleri amaçlanmıştır.

2. ÖĞRENME ÖĞRETME YAKLAŞIMI

Sosyal Beceriler Dersi Öğretim Programı; öğrencinin sosyal beceri yeterliliklerini göz önünde bulunduran ve öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşımla hazırlanmış olup, bütün kazanımlar sürekli gelişme ve ilerleme gösteren bir yapı altında bir bütünlük içerisinde tasarlanmıştır. Öğrencilerin sosyal becerileri tecrübe edinecek sosyal yeterliliklerini geliştirmelerini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır.

Sosyal Beceriler Dersi Öğretim Programı'nda öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarını temele alan öğrenci merkezli bir tasarım yaklaşımı benimsenmiştir. Ayrıca öğrenme ortamlarının öğrenciye yeni öğrendiklerinin pekiştirilmesi için fırsatlar sunması önemli bir özellik olarak benimsenmiştir. Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere yönelik bu program aynı zamanda işlevsel nitelik taşımaktadır. Bu anlamda programda yer verilen hedef davranışlar günlük yaşamda birey ve toplum için önemli ve geçerli davranışlardır. Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için hazırlanmış olan Sosyal Beceriler Dersi Öğretim Programı'nın felsefi temelleri, pragmatist felsefenin eğitime uygulanması olarak ele alınan ilerlemecilik eğitim felsefesiyle örtüşmektedir. Çünkü programda öğrenci gereksinimlerini merkeze alan ve öğrenci için işlevsel değeri olan bilgi, beceri ve tutumlar öğretilmektedir.

Öğretim programına temel olan öğrenme yaklaşımları ise Uygulamalı Davranış Analizidir (UDA). Sosyal Beceriler Dersi Öğretim Programı okul çağındaki orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin sosyal beceri yeterlilikleri, sosyal beceri gereksinimleri ve UDA'nın temel özellikleri dikkate alınarak geliştirilmiştir.

UDA, davranış ilkelerinden elde edilen yöntemleri, sosyal açıdan önemli davranışları anlamlı bir düzeye kadar geliştirmek için sistematik bir şekilde uygulayan ve davranışın gelişiminden sorumlu yöntemlerin etkililiğini deneysel çalışmalarla kanıtlayan bir bilim dalıdır. Objektif şekilde tanımlanabilen ve gözlemlenebilen sosyal açıdan önemli davranışlar üzerine odaklanır; kullanılan yöntem ile davranışta meydana gelen ilerleme arasındaki güvenilir ilişkiyi kanıtlarken üzerinde çalışılan davranıştaki gelişmeyi araştırır; bilimsel tanımlama, ölçme ve analiz yöntemleri kullanır.

Analitik olma özelliği hedeflenen davranışın ortaya çıkmasını sağlayan veya çıkmasına engel olan olayın (Uyaran), görevini gerçekten yerine getirmesini gerektirir. Analiz, belirli bir uyaran ile belirli bir davranışın üzerinde kontrol kurduğumuzda ya da 'davranışın ortaya çıkmasını veya yok olmasını' sağladığımızda gerçekleşmiş olur.

Uygulamalı davranış analizi, uygulamada değeri olan davranışlarda önemli ölçüde değişimi hedefler. Davranış değiştirmenin etkililiğiyle ilgili soruya genelde başka bir soruyla cevap verilir. Davranış ne kadar değişmeli? Bu soruyu davranışla mücadele eden kişilerin, örneğin ailelerin ve eğitimcilerin cevap vermesi gerekir.

Son olarak; uygulamalı davranış analizi genellenebilen davranış değişikliğini hedefler. Bunun anlamı yeni davranış, zamana dayanıklı olmalı, birçok farklı ortamda ortaya çıkmalı ve diğer farklı davranışlara da yayılabilir olmalıdır. Genelleme daima dikkatlice programlanmalı ve bunun eğitim sürecinde çok önemli bir unsur olduğu unutulmamalıdır.

Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere yönelik geliştirilmiş olan bu program, bireysel temelleri dikkate alarak oluşturulmuştur. Öğrenci, programın en önemli parçasıdır. Öğrenme alanları ve etkinlikler birey için seçilmiş ve düzenlenmiştir. Öğrenme yaşantıları bireyin ilerideki gereksinimleri göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Özellikle bu program, program geliştirme açısından aşağıda belirtilen bireysel temeller dikkate alınarak geliştirilmiştir.

- Her öğrencinin bir birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
- Öğrencinin kişisel mutluluğunu ve başarma duygusunu kazandırmak için çaba gösterir.
- Öğrencinin gelecekteki hayatı için rehberdir.
- Günümüzdeki engelli bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine rehberdir.
- Öğrencinin fiziksel ve psikolojik açıdan sağlıklı bir birey olarak yetişmesini hedef almıştır.

Tüm öğrenciler için bireysel özellikleri, performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda Sosyal Beceriler Dersi Öğretim Programı temel alınarak "Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP)" hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. BEP'de yer alacak hedeflerin belirlenmesinde, öğrenme öğretme sürecinin düzenlenmesinde ve başarının değerlendirilmesinde o öğrencinin hazır bulunuluğu, bilişsel, sosyal ve bedensel özellikleri dikkate alınmalıdır. Öğrenme öğretme sürecinde mümkün olduğunca bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılmalıdır. Bu teknolojilerin kullanılması öğretim stratejilerini zenginleştirirken aynı zamanda öğrencilerin öğrenmelerini destekleyecektir.

Dersin işlenişinde ve uygulamalarda görsel iletişim araçlarına yer verilmeli; slayt, bilgisayar, televizyon, etkileşimli tahta, internet, EBA içerikleri vb. etkin olarak kullanılmalıdır. Teknolojik araç ve gereçler kullanılırken gizlilik, bütünlük ve erişilebilirlik göz önüne alınmalı ve internetin güvenli kullanımı konusunda gerekli uyarılar yapılmalı ve tedbirler alınmalıdır. Dijital kaynakların, özellikle internette indirilen materyallerin kullanımında intihal yapılmamalı, etik kurallara ve telif haklarına uyulmalıdır.

3. ÖLÇME VE DEğerLENDİRME YAKLAşIMI

Öğrencilerin öğrenme alanlarındaki performanslarını belirlemek amacıyla belirli ölçme araçlarından yararlanılır. Öğretmen tarafından da geliştirilebilen bu araçlarla elde edilen veriler;

1. Öğrencilerin öğretimi hedeflenen davranışı öğrenmeye hazır olup olmadıklarını,
2. Geliştirilen öğretim programının etkililiğini,
3. Öğretimin sonlandırılma kararının verilmesini,
4. Öğretimle ne düzeyde genellenebilen davranış değişikliğinin sağlanabildiğini,
5. Öğretim sonlandıktan sonra etkisinin devam edip etmediğini (izleme) değerlendirmek amacıyla kullanılır.

Öğrencilerin programla kazandırılması hedeflenen bilgi ve becerileri ne oranda edindiğinin tespitinde kullanılan ölçme ve değerlendirme uygulamaları sürekli olmalıdır. Değerlendirme süreci birçok basamağı içermelidir. Bu basamaklar aşağıda verilmektedir.

Programın Gözden Geçirilmesi: Öğretim programını gözden geçirerek, öğrenme alanlarına göre yeniden başlanacağına karar verilmelidir.

Öğretim Öncesinde Veri Toplama:

Kaba Değerlendirme: Program öğrenme alanları ve hedefleri gözden geçirdikten sonra kaba değerlendirme araçları programa göre geliştirilmelidir. Kaba değerlendirme araçları olarak kontrol listeleri, gözlemler ve görüşmelerden yararlanılabilir. Bu tür ölçümler öğrencinin performansı hakkında kabaca bilgi verecek ve ayrıntılı değerlendirme için yol gösterecektir.

Ayrıntılı Değerlendirme Araçları Hazırlanması ve Uygulanması: Seçtiğiniz öğrenme alanına göre Uygulamalı Davranış Analizinin ölçme ve değerlendirme yöntemlerinden yararlanılabilir. Örneğin davranışın süresi ya da sayısı kayıt edilebilir. Bunun için hedef beceri değerlendirme formları geliştirilebilir. Öğretim öncesinde yapılan ayrıntılı değerlendirme öğretime nereden başlanacağına yol gösterecektir. Bu değerlendirmeden sonra hedef davranışlar belirlenerek öğretime başlanabilir.

Öğretim Sırasında Veri Toplama: Öğrenciye seçilen öğrenme alanında yer alan hedef davranışlar öğretilirken değerlendirme yapılmalıdır. Öğretim sırasında yapılan bu değerlendirmeler öğretimin düzenlenmesinde rol oynar.

Öğretim Sonunda Veri Toplama: Öğretim oturumlarında hedeflenen yönde ilerleme sağlayan öğrencilerde öğretim öncesinde kullanılan ölçme araçları ile belirlenen hedeflere ulaşım ulaşıldığı saptanmalıdır.

Toplanan Verilerin Kayıt Edilmesi: Öğrenci performansı sürekli kayıt edilerek öğrenci performansı kayıt altına alınmalı ve grafiksel analizi yapılmalıdır. Kayıtlar sistematik olarak tutulmalı ve analiz edilmelidir.

Sonuçları Değerlendirilmesi ve Gerekli Düzenlemelerin Yapılması: Öğretim öncesi, sırası ve sonrasında yapılan tüm değerlendirmeler uygulanan öğretim konusunda yol gösterir. Öğrenci nasıl öğrenmektedir? Ne tür ipuçlarına ihtiyaç duymaktadır? En fazla desteklenmesi gereken alan nedir? Ne tür öğretimsel uyarlamalara ihtiyacı bulunmaktadır? Eğer uygun değerlendirme süreçlerine yer verildiyse, bu tür sorulara cevap verilebilecek ve birçok problemlerin üstesinden gelinebilecektir.

4. UYGULAMADA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

Sosyal yeterlilik, bireyin gereksinim duyduğu ve ilgili durumlarda bağlama uygun olarak akranlarıyla ve yetişkinlerle etkili, uygun ve nitelikli sosyal etkileşimler kurması ve bu etkileşimleri sürdürmesi için gereksinim duyduğu sosyal, duygusal ve bilişsel becerilerdir. Sosyal beceriler ise, iletişim becerilerimizi de kullanarak etrafımızdaki kişilerle ilişki kurmamızı ve bu ilişkiyi sürdürmemizi sağlayan becerilerdir. Sosyal becerilerimiz başkalarından öğrenmemizi, arkadaşlık ilişkisi kurmamızı, bu ilişkileri geliştirmemizi ve sürdürebilmemizi kolaylaştırır. Ayrıca sosyal bir durumda ne söyleneceği, doğru kararların nasıl verileceği ve çeşitli sosyal durumlarda nasıl davranılacağı konusunda temel oluşturur. Öğrenciler yeterli sosyal becerilere sahip olabılırlarsa bir sorunla karşılaştıklarında daha esnek olabilmekte, sorunlara uygun ve güvenli çözüm yolları bulabilmektedirler.

Tipik gelişim gösteren öğrenciler etraflarındaki kişilerle doğal yollardan sosyal ilişki geliştirebilirken, zihin engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler genellikle sosyal durumları oluşturan farklı bilgileri, bu durumlarda nasıl davranılması gerektiğine dair ipuçlarıyla ilişkilendiremezler ve sosyal durumları anlaşılması güç ve karmaşık durumlar olarak algırlar. Bu problemin doğal bir sonucu olarak, zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler özellikle toplumdan olumlu tepkiler almalarını ve olumsuz tepkilerden kaçınmalarını sağlayan (Örneğin, etkileşim başlatma, konuşma, iltifatta bulunma, bir oyuna katılma gibi) becerileri sergilemede zorlanırlar.

Alan yazında sosyal becerilerin sınıflandırılmasına çeşitlilik görülmektedir. Öğrenme alanları belirlerken ekipte alan yazından ve programı geliştiren ekip üyelerinin deneyimlerinden yararlanılmıştır. Zihin engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencileri sosyal beceri gereksinimleri ile çocukların iletişim ve sosyal gelişim aşamaları dikkate alınarak öğrenme alanları, hedefler ve hedef davranışlar göre sıraya konulmuştur. Aşağıda yararlanılan alan yazın çalışmalarına örnekler verilmiştir.

Sosyal becerileri, içinde bulunulan sosyal ortama uyum sağlama, kişilerin başkalarıyla olumlu etkileşimleri başlatma ve sürdürme için gerekli olan beceriler olarak tanımlanmaktadır. Bu görüşe göre sosyal beceriler kişiler arası ilişkilerin kurulmasına çok önemli bir role sahiptir. Sosyal beceriler kişinin olumlu ya da olumsuz duygularını karşı tarafa uygun bir şekilde aktarabilmesi, kişisel haklarını savunabilmesi, gerektiğinde başkalarından yardım isteyebilmesi ve kendisine uygun olmayan istekleri geri çevirebilmesini kolaylaştırır.

Sosyal becerilerin sınıflandırılmasında çeşitlilik görülmektedir. Bu konuda aşağıda üç farklı görüş aktarılmıştır.

Birinci görüş; sosyal becerileri üçe ayırmaktadır;

- Akran/arkadaşlık becerileri (selamlama, dinleme, soru sorma ve sorulara cevap verme, etkileşimi başlatma, sürdürme ve sonlandırma),
- Başa çıkma becerileri (yönerge ve rolleri izleme, yardım etme, akran baskısıyla baş etme, geribildirim ve kendini kontrol etme gibi),
- Problem çözme ve karar verme becerileri (problemi tanımlama, amaç belirleme, alternatifleri oluşturma ve seçme, verilen kararı uygulama).

İkinci görüş; sosyal becerileri dört gruba ayırmaktadır;

- Kendini ifade etme (üzüntü ve mutluluk gibi duyguların ifade edilmesi, düşüncelerin açıklanması, geribildirim kabul etme),
- Destekleme becerileri (başkalarına olumlu geri bildirim verme),
- Haklarını savunma becerileri (basit isteklerde bulunma, başkalarından farklı düşünme, uygun olmayan istekleri kabul etmeme),
- İletişim becerileri (konuşma, problem çözmek için doğru iletişim kurma).
- Sosyal beceriler üzerine yapılan araştırmaları meta analiz tekniği ile değerlendirerek sosyal becerileri beş farklı guruba ayırmıştır:
- Akran ilişkisi geliştirme becerileri (akranına olumlu geribildirim verme, ihtiyaç duyduğunda arkadaşından yardım isteme, arkadaşına yardım etme, arkadaşını oyuna davet etme, arkadaşlık ilişkisi geliştirme, arkadaşıyla konuşma, tartışmalara katılma),
- Kendini kontrol etme becerileri (öfkesini kontrol etme, kurallara uyma, problem ortaya çıktığında sakin kalma, eleştiriyi kabul etme),
- Akademik beceriler (yönergelere uyma, boş zamanlarını uygun bir şekilde değerlendirme, ihtiyaç duyduğunda yardım isteme),
- Uygun becerileri (yönergelere ve kurallara uyma, eşyalarını paylaşma, sorumluluklarını yerine getirme),
- Etkileşim başlatma becerileri (sohbet başlatma, oyuna arkadaşını davet etme, kendini tanıtmaya, duygularını ifade etme).

Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için sosyal beceri öğretimi ger-
çekleştirirken, öğrencilerin sosyal yeterlilikleri ile gelişim özellikleri dikkate alınmalı ve öğretim planları öđ-
rencilerin performans düzeyleri ve öğrenme özellikleri dikkate alınarak geliştirilmelidir. Orta-ağır zihinsel
engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere sosyal beceri öğretirken aşağıdaki özelliklere dikkat
edilmelidir.

- Sosyal beceriler çocukların ilgisini çekmeyebilir. Özellikle eğitimin başında sosyal becerilerden çok az hoşlandıklarını göz önünde bulundurmak önemlidir.
- Öğretimin başında etkili pekiştirme sistemleriyle başlayarak öğrenmeleri desteklenmeli.
- Alıcı dil becerilerinde çok büyük zorluğu olan çocuklara sosyal beceri öğretirken daha esnek olun-
malı.
- Sosyal ilişkiler çocukların yaşadığı kendi çevrelerine göre farklılık gösterebilir. Yıllık eğitim planları geliştirilirken bu durum özellikle dikkate alınmalı.
- Diğer çocuklar gibi zihin engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar da, öğrendikleri bece-
rilerden gerçekten keyif alabilir, başkalarının verdiği tepkilerden hoşlanabilirler.
- Zihin engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar pek çok sosyal beceriyi öğrenebilir ve diğer çocuklar gibi günlük yaşamlarına katabilirler.

SOSYAL BECERİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI

Orta-ağır zihin engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin uyumsal davranışları ile sosyal becerilerini geliştirmeyi amaçlayan Sosyal Beceriler Dersi Öğretim Programı, sosyal yeterlilikleri artırmaya yönelik düzenlenmiştir. Öğretim programında yer alan öğrenme alanları; İlişki Geliştirme, Duyguları Tanı-
ma, Anlama ve İfade Etme, Duygu ve Davranış Yönetimi, Duygu Düzenleme, Olumlu Karar Verme, Akran Etkileşimi, Sorumluluk, Toplumsal Yaşam Kuralları ve Nezaket Kuralları olmak üzere 9 ana başlık altında dü-
zenlenmiştir.

1. ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI

İlişki Geliştirme: Bu öğrenme alanı diğer öğrenme alanlarına ön koşul oluşturabilen temel sosyal be-
cerilerden oluşmaktadır. Bu beceriler göz kontağı kurma, adına tepki verir, işaret edilen noktaya dikkatini
yönelme, etkileşimlere tepkide bulunma, basit selamlaşma/vedalaşma ifadelerini kullanma ve davranışları-
nı gösterme, tanışma ve tanıştığı kişilerle sosyal etkileşime girmez.

Duyguları Tanıma, Anlama ve İfade Etme: Bu öğrenme alanı başkalarının duygularını ayırt etme, an-
lama ve kendi duygularını karşısındaki kişilere doğru bir şekilde ifade edebilme becerilerini kapsar. Duygu-
ların sözlü aktarımının yanında jest ve mimiklerle verilmek istenen duyguları anlama ve ifade etmeyi kapsar.

Duygu ve Davranış Yönetimi: Bu öğrenme alanı öğrencilerin planlanan etkinliklere uyma, sınıf içi
kurallara uyma ve etkinlik geçişlerinde duygu durumlarını düzenleyerek uygun davranışlar göstermeleri ile
ilgili becerileri kapsar.

Duygu Düzenleme: Bu öğrenme alanı öğrencilerin tercih etmediği konular ya da etkinlikler ile ilgili
uygun tepkide bulunmalarını, hata yaptıklarında veya önceden planlanan etkinlikleri değiştirildiğinde ya
da beklenmedik durumlarda oluşan sorunlara çözümler bulma yollarını içerir.

Olumlu Karar Verme: Bu öğrenme alanı başkalarının isteklerini kabul ettiğini veya onları reddettiğini vücut dili, sözcük ve cümlelerle uygun şekilde ifade etme becerilerini içerir.

Akran Etkileşimi: Bu öğrenme alanı akranının sözlü ve sözsüz etkileşimlerine sözlü karşılık verme, akran etkileşim becerilerini geliştirmek amacıyla düşük ve yüksek teknolojik sistemlerden yararlanma, akranıyla oyun oynama, karşılıklı konuşma ve akranına belirli bir konuda öğretim yapma becerilerini içerir.

Sorumluluk: Bu öğrenme alanında kardeşiyle ilgili sorumlulukları yerine getirme ve öğrencinin verdiği sözü yerine getirme becerilerinin yanında saatlik veya gün içinde verilen randevularına uyma becerilerinin öğretimi hedeflenmiştir.

Toplumsal Yaşam Kuralları: Bu öğrenme alanında yemeğini içinde yaşadığı toplum tarafından kabul edilen kurallar çerçevesinde yeme, özellikle insanların birlikte yemek yediği anlarda bir konu hakkında sohbet başlatma, başkalarının sohbetlerini sürdürme, okul, otobüs vs çeşitli ortamlarda toplumsal kurallara uyma, misafir selamlama ve vedalaşma becerilerinin öğretimi hedeflenmiştir.

Nezaket Kuralları: Bu öğrenme alanı nezaket bildiren ifadelerin kullanımını, birinden bir şey alırken izin isteme, başkalarıyla ortak bir iş yaparken istekli davranma ve ayrıca yardıma ihtiyacı olduğu durumlarda başkalarından yardım talep etmek amacıyla bilgi, hizmet ve ilgi isteme davranışlarının öğretimini içerir.

Sosyal Beceriler öğretim programında **Kademe, Öğrenme Alanı, Hedef'e** ilişkin kodlamada aşağıdaki sistematik izlenmiştir.

2. HEDEFLERİN YAPISI

Tablo 1. Öğretim Programının Öğrenme Alanları Hedef ve Hedef Davranış Sayıları

Öğrenme Alanları	Hedef Sayıları	Hedef Davranış Sayıları
İlişki Geliştirme	7	27
Duyguları Tanıma, Anlama ve İfade Etme	2	7
Duygu ve Davranış Yönetimi	2	6
Duygu Düzenleme	2	6
Olumlu Karar Verme	3	11
Akran Etkileşimi	6	25
Sorumluluk	3	9
Toplumsal Yaşam Kuralları	4	18
Nezaket Kuralları	3	10
Toplam	32	119

Tablo 2. Hedeflerin Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğrenme Alanları	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor	Toplam
İlişki Geliştirme	5	-	2	7
Duyguları Tanıma, Anlama ve İfade Etme	-	2	-	2
Duygu ve Davranış Yönetimi	-	2	-	2
Duygu Düzenleme	-	2	-	2
Olumlu Karar Verme	1	1	-	2
Akran Etkileşimi	-	2	3	5
Sorumluluk	-	3	-	3
Toplumsal Yaşam Kuralları	2	-	1	3
Nezaket Kuralları	1	4	-	5
Toplam	9	16	6	31

3. HEDEF, HEDEF DAVRANIŞLAR VE AÇIKLAMALAR

Bu bölümde orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için hazırlanan öğretim programının öğrenme alanlarına göre hedef ve hedef davranış sayıları, hedeflerin öğrenme alanlarına göre dağılımı ve her öğrenme alanının hedefleri, hedef davranışları, önerilen öğretim yöntem ve teknikleri ile önerilen ölçme ve değerlendirme yöntem ve araçları verilmiştir.

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
İlişki Geliştirme	1.1.1. Göz teması kurar.	1.1. Karşısındaki kişinin gözlerine bakar. 1.2. Karşısındaki kişiye konuşulan süre kadar bakar.	Ayrık denemelerle öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Süre kaydı Grafiksel analiz
	1.1.2. Adına tepki verir.	2.1. Adı seslenildiğinde seslenen kişiye bakar. 2.2. Adı seslenildiğinde seslenen kişiye sözel tepkide bulunur.	Ayrık denemelerle öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.1.3. İşaret edilen noktaya dikkatini yöneltir.	3.1. Bir nesne işaret edildiğinde dikkatini işaret edilen nesneye yöneltir. 3.2. Bir kişi işaret edildiğinde dikkatini işaret edilen kişiye yöneltir. 3.3. Bir olay / durum işaret edildiğinde dikkatini işaret edilen olaya / duruma yöneltir.	Ayrık denemelerle öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.1.4. Etkileşimlere tepkide bulunur.	4.1. Tanıdığı kişilerin başlattığı etkileşimlere sözel ya da sözel olmayan tepkilerde bulunur. 4.2. Etkinlikleriyle ilgili başlatılan etkileşime tepkide bulunur. 4.3. Tercihleriyle ilgili başlatılan etkileşime tepkide bulunur.	Replikli öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.1.5. Basit selamlaşma / vedalaşma ifadelerini kullanarak hareketlerini yapar.	5.1. Tanıdığı kişilerle selamlaşma ifadelerini kullanırken hareketlerini yapar. 5.2. Tanıdığı kişilerle vedalaşma ifadelerini kullanırken hareketlerini yapar. 5.3. Tanımadığı kişilerle selamlaşma ifadelerini kullanırken hareketlerini yapar. 5.4. Tanımadığı kişilerle vedalaşma ifadelerini kullanırken hareketlerini yapar.	Replikli öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Video model Sosyal öyküler	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Duyguları Tanıma, Anlama ve İfade Etme	1.1.6. Tanıdığı kişilerle sosyal etkileşime girer.	6.1. "Nasılın?" diye sorulduğunda cevap verir. 6.2. Tanıdığı kişilere "Nasılın?" diye sorar. 6.3. Bir kişinin yanından ayrılırken uygun söz kalıpları kullanır. 6.4. Karşılaştığında tanıdığı kişilere gülümser. 6.5. Dikkatini ortamda bulunan bulunan tanıdığı kişilere yöneltir. 6.6. Tanıdığı kişiye karşılaşma zamanına göre uygun söz kalıplarını kullanır. 6.7. Karşılıklı etkileşim sırasında kişilerle arasındaki iki adımlık mesafeyi korur.	Replikli öğretim Etkinlik çizelgeleri İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Sosyal öyküler	Davranış kayıt formu Olay kaydı Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
	1.1.7. Tanışma becerileri gösterir.	7.1. Kendisi hakkında sorulan sorulara cevap verir. 7.2. Kendisini tanıtmayı istenildiğinde kendini tanıtır. 7.3. Annesini tanıtır. 7.4. Babasını tanıtır. 7.5. Kardeşini / kardeşlerini tanıtır. 7.6. Arkadaşını / arkadaşlarını tanıtır.	Replikli öğretim Ayrık denemelerle öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
Açıklamalar	Adına tepki vermek orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan pek çok öğrencinin sahip olmadığı bir beceridir. Öğrencinin adını kullanma sıklığınıza sınır koymanız, adıyla çağrıldığında tepki vermeyi öğrenmesine yardımcı olacaktır; bu şekilde adını, kendisinden talep edilen bir sürü şeyin parçası olarak görmeyecektir.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Duyguları Tanıma, Anlama ve İfade Etme	1.2.1. Temel duyguları tanıır.	<p>1.1. İstenildiğinde, temel duyguları belirten yüz ifadelerini taklit eder.</p> <p>1.2. İstenildiğinde, kendisine söylenen temel duyguyu mimik ya da jestlerini kullanarak gösterir.</p> <p>1.3. İstenildiğinde temel duyguları belirten yüz ifadelerini resimli kartlardan gösterir.</p> <p>1.4. İstenildiğinde temel duyguları belirten yüz ifadelerini resimli kartlardan söyler.</p> <p>1.5. İstenildiğinde temel duyguları belirten yüz hareketlerini yapar.</p>	<p>Video model</p> <p>Aynı denemelerle öğretim</p> <p>İpucu sunma ve ipucunu geri çekme</p>	<p>Davranış kayıt formu</p> <p>Olay kaydı</p> <p>Grafiksel analiz</p>
	1.2.2. Duygularını karşısındaki kişiye ifade eder.	<p>2.1. Duygularını karşısındaki kişiye sözü olarak ifade eder.</p> <p>2.2. Duygularını karşısındaki kişiye mimik ya da jestleriyle ifade eder.</p>	<p>Replikli öğretim</p> <p>Video model</p> <p>İpucu sunma ve ipucunu geri çekme</p>	<p>Davranış kayıt formu</p> <p>Olay kaydı</p> <p>Grafiksel analiz</p>

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Duygu ve Davranış Yönetimi	1.3.1. Planlanan etkinliklere uyar.	1.1. Yetişkinin planladığı fotoğraflı etkinlik çizelgesi yoluyla günlük etkinliklerini yerine getirir. 1.2. Etkinlik çizelgesi yoluyla yetişkinlerle kuracağı sosyal etkileşimleri planlar.	Etkinlik çizelgeleri Replikli öğretim	Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafik analizi
	1.3.2. Geçişlerde ortama uygun davranış sergiler.	2.1. Günlük etkinlik geçişleri sırasında ortama uygun davranış sergiler. 2.2. Ödülleri günlük etkinliklere geçiş sırasında ortama uygun davranış sergiler. 2.3. Sınıf içi dinlenme aralarından etkinliklere geçiş sırasında ortama uygun davranış sergiler. 2.4. Sınıf dışı dinlenme aralarından etkinliklere geçiş sırasında ortama uygun davranış sergiler.	Etkinlik çizelgeleri İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Sosyal öyküler	Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafik analizi
Açıklamalar	"Duygu ve Davranış Yönetimi" öğrenme alanında kullanacağınız etkinlik çizelgeleri seçilirken dikkatli olunmalıdır. Öğrencinin etkinlik çizelgesi takip becerisine sahip olması önemlidir. Eğer değilse hedef davranışla birlikte öğretilebilir. Etkinlik çizelgeleri eşleme becerisine sahip her düzeyde öğrenci için kullanılabilir. Okuma becerisi olan öğrenciler için yazılı etkinlik çizelgeleri tercih edilebilir.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Duygu Düzlenme	1.4.1. Tercih etmediği konular ya da etkinlikler ile ilgili uygun tepkide bulunur.	<p>1.1. Tercih etmediği konular ve etkinlikleri vücut diliyle reddettiğini gösterir.</p> <p>1.2. Tercih etmediği konular ve etkinlikleri sözcük kullanarak reddettiğini belli eder.</p> <p>1.3. Tercih etmediği konular ve etkinlikleri vücut diliyle, sözcük kullanarak ve cümle kurarak reddettiğini gösterir / ifade eder.</p>	<p>Replikli öğretim</p> <p>İpucu sunma ve geri çekme ile öğretim</p> <p>Fırsat öğretimi</p> <p>Sosyal öyküler</p>	<p>Davranış kayıt formu</p> <p>Olay kaydı</p> <p>Grafiksel analiz</p>
	1.4.2. Hata yaptığında, önceden planlanan etkinlikler değiştiğinde ya da beklenmedik durumlarda oluşan sorunları çözer.	<p>2.1. Hata yaptığında ne yapması gerektiğini söyler.</p> <p>2.2. Günlük planındaki değişikliklerde ne yapması gerektiğini söyler.</p> <p>2.3. Beklenmedik durumlarda ne yapması gerektiğini söyler.</p>	<p>Replikli öğretim</p> <p>Video model</p> <p>Ayrıık denemelerle öğretim</p> <p>Sosyal öyküler</p>	<p>Davranış kayıt formu</p> <p>Olay kaydı</p> <p>Grafiksel analiz</p>

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Olumlu Karar Verme	1.5.1. Kabul etme davranışları sergiler.	1.1. Kişinin isteğini kabul ettiğini belirtmek için vücut dili kullanır. 1.2. Kişinin isteğini kabul ettiğini belirtmek için sözcük kullanır. 1.3. Kişinin isteğini kabul ettiğini belirtmek için vücut dili, sözcük ve cümle kullanır.	Replikli öğretim Video model Ayrık denemelerle öğretim Sosyal öyküler	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.5.2. Reddetme davranışları sergiler.	2.1. Kişinin isteğini reddettiğini belirtmek için vücut dili kullanır. 2.2. Kişinin isteğini reddettiğini belirtmek için sözcük kullanır. 2.3. Kişinin isteğini reddettiğini belirtmek için vücut dili, sözcük ve cümle kullanır.	Replikli öğretim Video model Ayrık denemelerle öğretim Sosyal öyküler	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.5.3. Günlük rutinleri sırasında oluşan değişikliklerde esnek davranır.	3.1. Kişiler ile ilgili değişiklikleri kabul eder. 3.2. Ortamlardaki değişiklikleri kabul eder. 3.3. Objelerdeki değişiklikleri kabul eder. 3.4. Etkinliklerdeki değişiklikleri kabul eder. 3.5. Günlük etkinlik çizelgesindeki değişiklikleri kabul eder.	Sosyal öyküler Video model Ayrık denemelerle öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları	
Akran Etkileşimi	1.6.1. Akran etkileşimine tepkide bulunur.	1.1. Akranına bakar / yönelir. 1.2. Akranına sözlü olarak karşılık verir. 1.3. Akranının sunduğu nesneyi / yiyeceği / içeceği kabul eder.	İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Sosyal öyküler	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz	
	1.6.2. Akranının başlattığı sözel etkileşime tepki verir.	2.1. Akranı selam verdiğinde karşılık verir. 2.2. Akranı "Nasıl?" diye sorduğunda cevap verir.	İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Video model	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz	
	1.6.3. Akran etkileşimi başlatır.	3.1. Akranıyla selamlaşır. 3.2. Akran etkileşimi için fotoğraflı ya da yazılı etkinlik çizelgesi kullanır. 3.3. Akran etkileşimi için yüksek teknoloji kullanır.	İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Etkinlik çizelgeleri Replikli öğretim Sosyal öyküler	Davranış kayıt formu Olay kaydı Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz	
	1.6.4. Akranıyla oyun oynar.	4.1. Sembolik oyun oynar. 4.2. Kurallı-ış birliktir oyun oynar. 4.3. Oyunlarla ilgili etkileşim başlatır. 4.4. Oyuna katılır. 4.5. Oyunu sürdürür. 4.6. Kurallı oyunları oynamak için sıra alır. 4.7. Oyun esnasında bilgi edinmek için soru sorar. 4.8. Oyun esnasında fotoğraflı etkinlik çizelgesi aracılığıyla akran etkileşimi kurar.	Etkinlik çizelgeleri Replikli öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz	
	1.6.5. Akranıyla sohbet eder.	5.1. Tanıdığı nesnelere ile ilgili akranıyla sohbet eder. 5.2. Çevresinde olup biten olaylar ile ilgili sohbet eder. 5.3. Çevresinde aşına olduğu insanlar hakkında sohbet eder. 5.4. Sınıf ortamında akranıyla sohbet eder. 6.1. Öğretim ortamını düzenler. 6.2. Öğrenci rolü oynayan akranının dikkatini kendine ve öğretim materyallerine çeker. 6.3. Hedef uyarısını sunar. 6.4. Doğru tepkiyi pekiştirir. 6.5. Doğru tepkiyi ortaya çıkarmak için ipucu sunar.	Replikli öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Olay kaydı	
	1.6.6. Akranına öğretim yapar.		Etkinlik çizelgeleri Replikli öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz	
	Açıklamalar	Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin akran etkileşim becerilerini geliştirmek zor olabilir. Akran etkileşim programlarına, yetişkinlerle etkileşimleri geliştirmeye başladığında erken yaşlarda hatta öğrenci konuşmaya başlamadan önce başlamak önemlidir. Akran etkileşim becerileri; öğrencinin motor taklit ve etkinlik çizelgesi takip becerilerinin üzerine inşa edilebilir. Başlangıçta akran taklit becerilerinin öğretimi genelde daha kolaydır.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Sorumluluk	1.7.1. Kardeşiyle ilgili sorumlulukları yerine getirir.	1.1. Yeni doğan kardeşine / bebeklere gülümser. 1.2. Yeni doğan kardeşine / bebeklere dokunur / onları sever. 1.3. Yeni doğan kardeşine / bebeklere uygun şekilde davranır. 1.4. Yeni doğan kardeşinin bakımı ile ilgili konularda bakıcıya yardımcı olur.	Video model İpucu sunma ve geri çekme Sosyal öyküler	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.7.2. Verilen sözü yerine getirir.	2.1. Sözlü basit anlaşmalara uyar. 2.2. Sözlü karmaşık anlaşmalara uyar. 2.3. Kendisi ile yapılan davranış kontratlarına uyar.	Video model İpucu sunma ve geri çekme Şekil verme Sosyal öyküler	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.7.3. Randevularına uyar.	3.1. Randevu saatinden kısa süre önce verilen randevularına uyar. 3.2. Gün içinde verilen randevulara uyar.	Video model İpucu sunma ve geri çekme Şekil verme Sosyal öyküler	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
Açıklamalar	"Kardeşiyle ilgili sorumlulukları yerine getirir." şeklindeki birinci hedefte belirtilen "kardeş" yerine öğrencinin yakın bir akrabası, kuzeni, yeğeni veya herhangi bir tanıdığı da seçilebilir.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Toplumsal Yaşam Kuralları	1.8.1. Yemeğini toplumsal kurallara uygun şekilde yer.	1.1. Yiyeceğini küçük lokmalar halinde ısırır. 1.2. Yiyeceğini ağzını şapırdatmadan çiğner. 1.3. Yiyeceğini ağzında bekletmeden yutar. 1.4. İçeceğini hüpürdetmeden içer. 1.5. Yemeğini kaşık kullanarak yer. 1.6. Yemeğini çatal-bıçak kullanarak yer.	İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Video model Etkinlik çizelgeleri Sosyal öyküler Şekil verme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
	1.8.2. Yemekte sohbet eder.	2.1. Başkasının sözel etkileşimine karşılık verir. 2.2. Sözel etkileşim başlatır. 2.3. Bir konu hakkında karşılıklı konuşur.	Etkinlik çizelgeleri Replikli öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
	1.8.3. Sınıf kurallarına uyar.	3.1. Sınıfa zamanında girer. 3.2. Ders araç-gereçlerini hazırlar. 3.3. Öğretmeni bekler. 3.4. Öğretmenin yönergelerini yerine getirir. 3.5. Parmağını kaldırarak söz alır. 3.6. Sınıf içinde verilen ödevlerle meşgul olur.	Video model İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Sosyal öyküler	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.8.4. Toplumsal kurallara uyar.	4.1. Okul, otobüs veya yemekhane gibi toplumsal yerlerde sıra bekler. 4.2. Nesne elde etmek, bir etkinliğe oyuncu, sohbete katılmak ya da bir ortamdaki ayrılmak için izin ister. 4.3. Misafiri selamlar / misafirle vedalaşır.	Sosyal öyküler Video model İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Replikli öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
Açıklamalar	"Yemeğini toplumsal kurallara uygun şekilde yer." hedefinin, ara öğün veya öğle yemeği gibi öğrencinin açlık hissettiği saatlerde çalışılması uygun olur.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Nezakət Kuralları	1.9.1. Nezaket ifadeleri kullanır.	1.1. "Lütfen." ifadesini kullanır. 1.2. "Bir şey değil." ifadesini kullanır. 1.3. "Affedersiniz." ifadesini kullanır. 1.4. "Teşekkür ederim." ifadesini kullanır.	Sosyal öyküler Ayrık denemelerle öğretim Replikli Öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.9.2. İzin alır.	2.1. Başkasının eşyasını alırken izin alır. 2.2. Başkasının yiyeceğini alırken izin alır. 2.3. Başkasının içeceğini alırken izin alır.	Sosyal öyküler Ayrık denemelerle öğretim Replikli öğretim Fırsat öğretimi	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	1.9.3. İstekli davranır.	3.1. Etkinliklere katılmaya istekli olur. 3.2. Oyunlara katılmaya istekli olur. 3.3. Derse katılmaya istekli olur.	İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Video model	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz

ÖRNEK ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ

DERS PLANI ÖRNEĞİ - I

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: Sosyal Beceriler
Kademe	: I
Öğrenme Alanı	: İlişki Geliştirme
BÖLÜM-2	
Hedef	1.1.2. Adına tepki verir.
Hedef Davranışlar	<p>1.2. Adı seslenildiğinde seslenen kişiye bakar.</p> <p>Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci, adını seslenen kişiye 5 saniye içinde hiç yardım almadan bakar. Tepkinin doğru kabul edilebilmesi için öğrenci adına tepkide bulunurken o anki etkinliğini durdurması gerekmez. Adına tepki verme aşağıdaki koşullarda sırasıyla öğretilir:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Öğrenci herhangi bir etkinlikle meşgul değilken öğrencinin yanında ya da önünde duran kişi adını seslendir.2. Öğrenci herhangi bir etkinlikle meşgul değilken öğrencinin arkasında duran kişi adını seslendir.3. Öğrenci herhangi bir etkinlikle meşgul iken öğrencinin yanında ya da önünde duran kişi adını seslendir.4. Öğrenci herhangi bir etkinlikle meşgulken öğrencinin arkasında duran kişi adını seslendir.5. Öğrenci herhangi bir etkinlikle meşgulken ve yerinde otururken öğrencinin önünde ya da yanında 5 adım uzaklıkta duran kişi adını seslendir.6. Öğrenci herhangi bir etkinlikle meşgulken ve yerinde otururken öğrencinin arkasında 5 adım uzaklıkta duran kişi adını seslendir.7. Öğrenci yürürken, koşarken ya da farklı, büyük motor hareketleri ile meşgulken öğrencinin önünde ya da yanında 5 adım uzaklıkta duran kişi adını seslendir.8. Öğrenci yürürken, koşarken ya da farklı, büyük motor hareketleri ile meşgulken öğrencinin arkasında 5 adım uzaklıkta duran kişi adını seslendir.
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Ayrık Denemelerle Öğretim
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Çeşitli serbest zaman etkinlik materyalleri; örneğin yapboz, lego veya video vs.
Ortam Düzenlemeleri	Ön değerlendirme ve öğretim oturumları öğretmeni, ile genelleme ise farklı kişiler ile planlanır. İzleme oturumları ise öğretmeni ve farklı kişiler ile karışık şekilde planlanır. Serbest zaman etkinlikleri için bir sınıf, masa ve sandalye veya serbest etkinlik köşeleri kullanılabilir.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Ders süresince öğretmenin yönergelerine uyan, öğretmene ve materyallere dikkatini yönelten öğrencilerin neler kazanabileceği açıklanır.
Güdüleme	Doğru davranışlar ders boyunca, övgüler veya somut pekiştiricilerle (etkinlikler, semboller ve / veya atıştırma) pekiştirilir. Öğretmen, öğrencilerin adını seslenmeden önce kazandıkları sembollerini dönüştürebilecekleri ya da aynı zamanda doğru tepki verdiklerinde kazanabilecekleri bir oyuncak ya da atıştırma belirler. Öğretmen, öğrencilerin karşısında veya yanındadır, elinde sembol tahtası ya da atıştırma / oyuncak bulundurur. Öğretmen başlangıçta oyuncak ya da atıştırma öğrencilere gösterebilir.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarı Sunumu)	Ders sırasında kullanılacak araç-gereçler gözden geçirilir. Önceki derslere ilişkin hedef davranışla ilgili grafiksel analiz gözden geçirilerek öğrencinin performansı değerlendirilir. Tamamladığı ya da üzerinde çalıştığı aşamayı öğrencinin adını seslenerek öğretmene kısaca değerlendirir. Doğru tepkiler için övgüler sunulur ("Baktığın için teşekkür ederim." gibi) fakat herhangi bir ödül verilmez. Öğrenci hiçbir tepkide bulunmaz ise ipucu sunulmaz.

Uygulama	<p>Öğretmen, sadece hedef öğrencinin adını seslendirir, herhangi farklı bir yönerge ya da sözcük kullanmaz (ör. "Bak", "Hey" gibi). Öğrenci adına tepkide bulunduğu öğrenciye davranışla ilişkilendirilmiş övgü ile birlikte sembol ya da atıştırma / oyuncak verir. Eğer öğrenci, adı seslendirildiğinde bir etkinlik ile meşgul ise öğretmen, öğrenci tepki verene kadar meşgul olduğu etkinliği durdurması için elle yönlendirme kullanır. Elle yönlendirme öğrencinin baş ve yüz bölgeleri dışına uygulanır (ör. öğretmen, öğrencinin bakması için çenesinden tutup kendisine çevirmez).</p> <p>Öğrencinin adı ile çağrıldığında tepki vermeyi daha hızlı bir şekilde öğrenmesine yardımcı olmak istiyorsanız öğretimin ilk zamanlarında adını günlük etkinlikler sırasında çok sık kullanmayın. Böylece adını, kendisinden talep edilen bir sürü şeyin parçası olarak görmeyecektir. Bu program, hem çocuğunuz hem de sizin yapabildiğinizi görmeyiz bakımından güven kazanmanız amacıyla başlangıç seviyesinde kolay tutulmalıdır.</p>
Açıklamalar	<p>Öğrenci, en az iki oturum üst üste öğretim sürecinde ve en az bir oturum da genelleme oturumunda hedefe %100 ulaştığında öğretim sonlandırılır. Genelleme, ön değerlendirme oturumuyla birlikte ve öğretimde ölçütü karşıladığında son değerlendirme oturumundan sonra alınır. Genellemeye ilişkin değerlendirmeler, öğretim süreci içine serpiştirilmez. Veriler düzenli olarak incelendiğinde, hedef davranış üzerinde ilerleme sağlanamamışsa dersin öğretim yöntemi veya pekiştirme sistemi üzerinde uyarlamalar yapılır ya da öğretim farklı şekilde tasarlanır.</p>

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirmede aşamasında **davranış kayıt formu**, **olay kaydı** ve **grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirme, öğretime başlamadan önce gerçekleştirilir. Öğretmen, öğrencinin adını seslendirir ve doğru tepkiler için övgü sunar (ör. "Baktığın için teşekkür ederim" gibi) fakat herhangi bir somut ödül verilmez. Çocuk hiçbir tepkide bulunmaz ise ipucu sunulmaz. Davranış tanımında anlatıldığı gibi öğrenci adı seslendirildiğinde tepki verirse davranış kayıt formuna artı (+); eğer tepki vermez ya da ipucu sunulmasının ardından tepki verirse eksi (-) kaydedilir. Elde edilen veriler öğrencinin verdiği doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

Süreç içi değerlendirme, öğretim oturumları sırasında ön değerlendirme oturumunda olduğu gibi gerçekleştirilir. Öğretmen, öğrencilerin tepkilerini her oturum veya haftada en az bir oturum her tepkinin ardından kaydeder. Süreç içi değerlendirmede veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Genelleme, öğretimden önce ve öğrenci süreç içi son değerlendirmede ölçüte ulaştığında değerlendirilir. Genelleme oturumu, bu davranışın öğretiminde bulunmamış kişilerle alınır. Öğrencinin dikkatini artırmak için genelleme oturumları öğretim oturumlarının içine serpiştirilebilir. Genelleme aşamasında veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

İzleme: Öğretim sonlandırıldıktan sonra öğrencilerin hedef davranışını sürdürüp sürdürmediklerini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin yoklama oturumları düzenlenir. İzleme aşamasında veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirme ve süreç içi değerlendirme verileri birbiriyle karşılaştırılarak hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

---Ön değerlendirme verileri, çocuğun bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.

---Öğrenci programın hedefine ulaştı.

---Genelleme gerçekleşti.

---Davranış uygun seviyede sürdürüldü.

---Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.

---Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.

---Diğer (açıklama yazın) _____.

DERS PLANI ÖRNEĞİ - II

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: Sosyal Beceriler
Kademe	: I
Öğrenme Alanı	: Duyguları Tanıma, Anlama ve İfade Etme
BÖLÜM-2	
Hedef	1.2.1. Temel duyguları tanıır.
Hedef Davranışlar	1.1. İstenildiğinde temel duyguları belirten yüz ifadelerini taklit eder. Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci, 5 saniye içinde istenen yüz ifadesini bağımsız bir şekilde taklit eder. Öğretimi hedeflenen temel duygular aşağıda verilmiştir: <ul style="list-style-type: none">- Mutlu- Üzgün- Şaşkın- Korkmuş- Kızgın
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Ayrık Denemelerle Öğretim
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Ayna, video.
Ortam Düzenlemeleri	Ön değerlendirme ve öğretim oturumları öğretmeni ile, genelleme ise farklı kişiler ile planlanır. İzleme oturumları ise öğretmeni ve farklı kişiler ile karışık şekilde planlanır.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Ders süresince öğretmenin yönergelerine uyan, öğretmene ve öğretmenin sunduğu materyallere dikkatini yönelten öğrenciye neler kazanacağı açıklanır.
Güdüleme	Doğru davranışlar ders boyunca, övgüler veya somut pekiştiricilerle (etkinlikler, semboller ve / veya atıştırma) pekiştirilir. Öğretmen, derse başlamadan önce öğrencilere, kazandıkları sembollerini dönüştürebilecekleri ya da aynı zamanda doğru tepki verdiklerinde kazanabilecekleri bir oyuncak ya da atıştırma belirler. Öğretmen, öğrencilerin karşısında veya yanındadır, elinde sembol tahtası ya da atıştırma / oyuncak bulundurur. Öğretmen başlangıçta oyuncak ya da atıştırma öğrencilere gösterebilir.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarı Sunumu)	Bir önceki derse ait veriler var ise öğretmen bunları gözden geçirek derse başlamadan önce öğrencilerin performansı hakkında bilgi sahibi olur. Öğretmen yaptığı değerlendirme sırasında doğru tepkiler için övgüler sunar ("Çok güzel taklit ettin." gibi) fakat herhangi bir ödül vermez. Öğrenci hiçbir tepkide bulunmaz ise ipucu sunulmaz.
Uygulama	Öğretmen, öğrenciye "Böyle yap!" diyerek mutlu yüz ifadesi takınır. Öğrenci doğru tepkide bulunduğu öğrenciye davranışla ilişkilendirilmiş övgü ile birlikte sembol ya da atıştırma / oyuncak verir. Eğer öğrenci, herhangi bir tepkide bulunmaz ya da uygun olmayan davranışlar sergiler ise öğretmen elle yönlendirme kullanır. Elle yönlendirme ile öğrenciye istenilen yüz ifadesi taklit ettirilir. Öğretmen öğretim sırasında öğrenciye yüz ifadesi taklidini ayna karşısında yaptırabilir. Süreç, diğer yüz ifadeleri (üzgün, şaşkın, korkmuş ve kızgın) için de aynı şekilde izlenir.
Açıklamalar	Öğrenci, en az iki oturum üst üste öğretim sürecinde ve en az bir oturum da genelleme oturumunda hedefe %100 ulaştığında öğretim sonlandırılır. Genelleme, ön değerlendirme oturumuyla birlikte ve öğretim de ölçütü sağladığında son değerlendirme oturumundan sonra alınır. Genellemeye ilişkin değerlendirmeler, öğretim süreci içine serpiştirilmez. Veriler düzenli olarak incelendiğinde, hedef davranış üzerinde ilerleme sağlanamamışsa dersin öğretim yöntemi veya pekiştirme sistemi üzerinde uyarlamalar yapılır ya da öğretim farklı şekilde tasarlanır.

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirme aşamasında **olay kaydı** ve **grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirme, öğretime başlamadan önce gerçekleştirilir. Öğretmen uygun bir ses tonuyla "Böyle yap!" der ve davranış tanımında anlatıldığı gibi öğrenci verilen yönergeleri yerine getirirse davranış kayıt formuna artı (+); eğer yerine getirmez ya da ipucu sunulmasının ardından yerine getirirse (-) olarak kaydedilir. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadeler kullanılır fakat övgü kullanılmaz ya da somut pekiştirici verilmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmaz. Elde edilen veriler öğrencinin verdiği doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

Süreç içi değerlendirme öğretmen, öğrencilerin tepkilerini her oturum veya haftada en az bir oturum her tepkinin ardından kaydeder. Süreç içi değerlendirmede veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Genelleme becerisi, hedef tepkilerin öğretiminde yer almamış bir öğretmen ile değerlendirilir. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadelerle karşılık verilir fakat övgü verilmaz ya da ödül kullanılmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmaz. Genelleme verileri ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

İzleme: Öğretim sonlandırıldıktan sonra öğrencilerin hedef davranışı sürdürüp sürdürmediklerini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin değerlendirme oturumları düzenlenir. İzleme aşamasında veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirme ve süreç içi değerlendirme verileri birbiriyle karşılaştırılarak hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- Ön değerlendirme verileri, öğrencinin bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- Genelleme gerçekleşti.
- Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- Diğer (açıklama yazın) _____.

DERS PLANI ÖRNEĞİ - III

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: Sosyal Beceriler
Kademe	: I
Öğrenme Alanı	: Duygu ve Davranış Yönetimi
BÖLÜM-2	
Hedef	1.3.1. Planlanan etkinliklere uyar.
Hedef Davranışlar	1.1. Yetişkinin planladığı fotoğraflı etkinlik çizelgesi yoluyla günlük etkinliklerini yerine getirir. Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci, fotoğraflı etkinlik çizelgesi içindeki her bir etkinlik için eğer yardım almadan (a) çizelgeyi açar ya da sayfayı çevirir, (b) sayfayı gösterir ya da bakar, (c) gerekli materyali alır, (d) etkinliği tamamlar ve (e) materyali yerine kaldırır ise davranışı doğru kabul edilir.
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Etkinlik Çizelgeleri
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Etkinlik çizelgesi için iki telli dosya, fotoğraf ipuçları, etkinlik materyalleri.
Ortam Düzenlemeleri	Öğretmen, derse başlamadan önce, kullanılacak etkinlik çizelgesini, etkinlik materyallerini ve somut pekiştireçleri kontrol eder eksiklik var ise giderir. Öğretim oturumları öğrencinin kendi sınıfında, ön değerlendirme ve genelleme ise farklı ortam ile planlanır.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Öğretmen öğrenciye günlük etkinliklerini yerine getirmesini söyler.
Güdüleme	Bu çalışmada öğrencinin etkinlik çizelgesi süresince dikkatini yöneltmesi için küçük atıştırmalıklar ve dönüştürülebilir sembol pekiştirme sistemi kullanılmaktadır. Öğrenciye ders süresince etkinlik çizelgesini takip ettiğinde ve öğretmenle iş birliği yaptığında sembol verilir. Öğrenci tüm sembollerini topladığında ödül panosundan bir ödül seçer.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarın Sunumu)	Sınıfın ve etkinlik çizelgesinin hazır olması, etkinlik materyallerinin, ödül panosunun ortamda bulundurulması, ödüllerin hazır ve yerinde olması, etkinlik çizelgesinin sınıf içindeki yerine yerleştirilmesi sağlanır.
Uygulama	Materyaller rafta ya da çalışma alanında açık olarak görülebilecek şekilde standart sırada düzenlenir. Her sayfada bir tane etkinlik fotoğrafı olacak şekilde iki telli klasöre yerleştirilir. Öğretmen aşamalı yardım, uzamsal geri çekme ve gölge olma ipucu kullanarak öğrencinin arkasında durur. Çizelgenin ilk sayfasını açması, sayfayı işaret etmesi, materyali alması, etkinliğini tamamlaması ve materyali yerine kaldırması için ipucu sunar. Öğrenci daha sonra tekrar çizelgesine döner, sayfayı çevirir ve süreç bu şekilde tekrar edilir. İlk başlarda, öğretmen her tepki için elle yönlendirme ipucu sunar; elle yönlendirme ipucu, hatanın ortaya çıkmasını, tekrarlayan davranışları ve tepkiler arası uzun bekleme sürelerini engellemek için kullanılır. Başlangıç yönergesini verdikten sonra (ör. "Etkinliğine başla!"), eğitimci aşamalı yardım uzamsal geri çekme ve gölge olma ipucu kullanır; sözel ve jest mimik ipucu kullanmaz.
Açıklamalar	Etkinlik çizelgesi takip etmeye yeni başlayan bir öğrenci söz konusuysa öğretmen arkasından küçük bir atıştırmalık sunabilir ancak öğrenci ile etkinlik arasına girmez. Bununla birlikte, tercih edilen yiyecek ve etkinlikler etkinlik çizelgesine dahil edilebilir. Öğrenci, hedefi öğretim sürecinde %100 ve genelleme oturumunda %80 sağladığında öğretim sonlandırılır. Genelleme oturumları öğrencinin etkinlik çizelgesini takip ettiği sınıf dışında (ör. öğrencinin kendi evi de olabilir) planlanır. Genellemeye ilişkin değerlendirmeler, öğretim süreci içine serpiştirilmez.

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme :

Bu programın ölçme ve değerlendirme aşamasında **olay kaydı** ve **grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirme, öğretime başlamadan önce gerçekleştirilir. Planlanan her etkinlik için, öğrenci (a) çizelgede doğru sayfayı açar, (b) fotoğrafı işaret eder, (c) materyali alır, (d) etkinliğini tamamlar, (e) materyalini kaldırır ise öğretmen artı (+) olarak kaydeder. Davranışın tanımındaki basamaklardan herhangi biri tamamlanmaz, hata yapılır (ör. materyali yanlış yere koyma ya da çizelgede belirtilenden farklı materyal alma) ya da ipucu alınarak doğru tepkide bulunulursa öğretmen eksi (-) olarak kayıt eder. Veriler belirli sayıdaki planlanmış etkinlik sırasında doğru olarak tamamlanan basamak yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

Süreç içi değerlendirmede öğretmen, öğrencilerin tepkilerini her oturum veya haftada en az bir oturum her bir basamağın ardından kaydeder. Davranış tanımında anlatıldığı gibi öğrenci etkinlik çizelgesinde yer alan basamakları bağımsız yerine getirirse artı (+); eğer yerine getirmez ya da ipucu sunulmasının ardından yerine getirirse (-) olarak kaydedilir. Elde edilen veriler öğrencinin verdiği doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

Genelleme değerlendirilirken, farklı ortamlarda, örneğin öğrencinin ev ortamında değerlendirilir. Doğru tamamlanan basamakların ardından övgü verilmez ya da ödül kullanılmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmez. Genelleme verileri ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirme ve süreç içi değerlendirme verileri birbiriyle karşılaştırılarak hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- Ön değerlendirme verileri, öğrencinin bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- Genelleme gerçekleşti.
- Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- Diğer (açıklama yazın) _____.

DERS PLANI ÖRNEĞİ - IV

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: Sosyal Beceriler
Kademe	: I
Öğrenme Alanı	: Duygu Düzenleme
BÖLÜM-2	
Hedef	1.4.2. Hata yaptığında / önceden planlanan etkinliği değiştiğinde ya da beklenmedik durumlarda oluşan sorunları çözer.
Hedef Davranışlar	2.1. Hata yaptığında ne yapması gerektiğini söyler. Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci, öğretmenin sorduğu sorulara 5 saniye içinde bağımsız olarak cevap verir.
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Ayrık Denemelerle Öğretim
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Çeşitli durumları anlatan resimler (ör. çamurlu ayakkabılarla halıya basan çocuk resmi).
Ortam Düzenlemeleri	Ön değerlendirme ve öğretim oturumları çeşitli resimli kartlar ile, genelleme ise öğrencinin hata yaptığı durumlarda sözel olarak ne yapması gerektiğini söylemesidir.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Ders süresince öğretmenin yönergelerine uyan, öğretmene ve öğretmenin sunduğu materyallere dikkatini yönelten öğrenciye neler kazanacağı açıklanır.
Güdüleme	Doğru davranışlar ders boyunca, övgüler veya somut pekiştiricilerle (etkinlikler, semboller ve / veya atıştırma) pekiştirilir. Öğretmen, derse başlamadan önce öğrencilere, kazandıkları sembollerini dönüştürebilecekleri ya da aynı zamanda doğru tepki verdiklerinde kazanabilecekleri bir etkinlik ya da atıştırma belirler. Öğretmen, öğrencilerin karşısında veya yanındadır, elinde sembol tahtası ya da atıştırma / oyuncak bulundurur. Öğretmen başlangıçta atıştırma atıştırma öğrencilere gösterebilir.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyaran Sunumu)	Bir önceki derse ait veriler var ise öğretmen bunları gözden geçirerek derse başlamadan önce öğrencilerin performansı hakkında bilgi sahibi olur. Eğer var ise bir önceki derste öğrenilen resimlerle başlanır ve ardından yeni veya üzerinde çalışılmakta olan resimli kartlara geçilir.
Uygulama	Öğretmen, öğrenciye resimli kartlar üzerinden belirlediği soruları (ör. "Çamurlu ayakkabılarla halıya basarsan ne olur?", "Güneşin altında bot giyersen ne olur?", "Kışın tişört ve şort giyersen ne olur?" gibi) sorar. Öğrencinin ipucu almadan 5 saniye içinde doğru cevapladığı soruları doğru tepki olarak kaydeder. Öğrencinin mevcut becerileri ve soruların zorluk düzeyine göre bir soru, oturum boyunca birkaç kez sorulabilir. Öğrenci ölçütü sağlayana kadar setteki sorular çalışılabilir. Gerekli durumlarda soruların cevaplanması için tepki fırsatından sonra öğretmen sözel ipucu ("Söyle....") verir. Öğrencinin bireyselleştirilmiş sembol sistemini kullanarak öğretmen doğru cevapları ve diğer uygun davranışları ödüllendirir. Veri alınırken ipucu verilmez.
Açıklamalar	Öğrenci, en az iki oturum üst üste öğretim sürecinde ve en az bir oturum da genelleme oturumunda hedefe %100 ulaştığında öğretim sonlandırılır. Genelleme, ön değerlendirme oturumuyla birlikte ve öğretim, ölçütü sağladığında son değerlendirme oturumundan sonra alınır. Genellemeye ilişkin değerlendirmeler, öğretim süreci içine serpiştirilmez. Veriler düzenli olarak incelendiğinde, hedef davranış üzerinde ilerleme sağlanamamışsa dersin öğretim yöntemi veya pekiştirme sistemi üzerinde uyarlamalar yapılır ya da öğretim farklı şekilde tasarlanır. Ön değerlendirme ve öğretim oturumları çeşitli resimli kartlar ile, genelleme ise öğrencinin hata yaptığı durumlarda sözel olarak ne yapması gerektiğini söylemesidir.

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirme aşamasında **olay kaydı** ve **grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirme, öğretime başlamadan önce gerçekleştirilir. Öğrencinin doğru tepkileri için davranışla ilişkilendirilmiş övgü kullanılır fakat herhangi bir somut ödül verilmez. Yanlış tepkiler için herhangi bir geri bildirim verilmez. Öğrenci hiçbir tepkide bulunmaz ise ipucu sunulmaz. Davranış tanımında anlatıldığı gibi öğrenci doğru tepki verirse davranış kayıt formuna artı (+); eğer tepki vermez ya da ipucu sunulmasının ardından tepki verirse eksi (-) kaydedilir. Elde edilen veriler öğrencinin verdiği doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır. Etkinlikle meşgul olma ve göz teması kurarak cevap verme davranışları için davranışla ilişkilendirilmiş övgü sunulur.

Süreç içi değerlendirmede öğrenci hiçbir tepkide bulunmaz ise ipucu sunulmaz. Davranış tanımında anlatıldığı gibi öğrenci doğru tepki verirse davranış kayıt formuna artı (+); eğer tepki vermez ya da ipucu sunulmasının ardından tepki verirse eksi (-) kaydedilir. Elde edilen veriler öğrencinin verdiği doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

Genelleme değerlendirilirken, öğrencinin hata yaptığı durumlarda sözel olarak ne yapması gerektiğini söylemesi olarak planlanır. Doğru tepkilerin ardından övgü verilmez ya da ödül kullanılmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmez. Genelleme verileri ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirme ve süreç içi değerlendirme verileri birbiri ile karşılaştırılarak hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- Ön değerlendirme verileri, öğrencinin bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- Genelleme gerçekleşti.
- Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- Diğer (açıklama yazın) _____.

DERS PLANI ÖRNEĞİ - V

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: Sosyal Beceriler
Kademe	: I
Öğrenme Alanı	: Olumlu Karar Verme
BÖLÜM-2	
Hedef	1.5.3. Günlük rutinleri sırasında oluşan değişikliklerde esnek davranır.
Hedef Davranışlar	<p>3.1. Kişiler ile ilgili değişiklikleri kabul eder.</p> <p>Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci, ders sırasında kişiler ile ilgili değişiklikler olduğunda değişiklikleri kabul eder, verilen yönergeleri yerine getirir. Kişilerdeki değişiklikleri kabul etme aşağıdaki durumlarda öğretilir:</p> <ul style="list-style-type: none">- Hoşa giden bir etkinlik sırasında öğrenci ile birlikte olması planlanan öğretmenin yanında tanıdığı farklı bir kişi bulunur (1 metre yakınında) ancak öğrenci ile etkileşime girmez.- Hoşa giden bir etkinlik sırasında öğrenci ile birlikte olması planlanan öğretmenin yanında tanımadığı bir kişi bulunur (1 metre yakınında) ancak öğrenci ile etkileşime girmez.- Ders sırasında öğrenci ile birlikte olması planlanan kişinin yanında tanıdığı farklı bir kişi bulunur (1 metre yakınında) ancak öğrenci ile etkileşime girmez.- Ders sırasında öğrenci ile birlikte olması planlanan öğretmenin yanında tanıdığı farklı bir kişi bulunur (1 metre yakınında) ancak öğrenci ile etkileşime girmez.- Ders sırasında öğrenci ile birlikte olması planlanan öğretmenin yanında tanıdığı farklı bir kişi bulunur ve öğretmen ile yer değiştirerek öğrencinin tepkide bulunması için tepki fırsatları yaratır.- Ders sırasında öğrenci ile birlikte olması planlanan öğretmenin yanında tanımadığı farklı bir kişi bulunur ve öğretmen ile yer değiştirerek öğrencinin tepkide bulunması için tepki fırsatları yaratır.- Hoşa giden bir etkinlik sırasında öğrencinin tanıdığı iki öğretmen yer değiştirerek derse girer ve ikisi de aynı odada bulunur.- Hoşa giden bir etkinlik sırasında öğrencinin tanımadığı iki öğretmen yer değiştirerek derse girer ancak ikisi de aynı odada bulunur.- Ders sırasında öğrencinin tanıdığı iki öğretmen yer değiştirerek derse girer ve ikisi de aynı odada bulunur.- Ders sırasında öğrencinin tanımadığı iki öğretmen yer değiştirerek derse girer ve ikisi de aynı odada bulunur.- Hoşa giden bir etkinlik sırasında öğrencinin tanıdığı iki öğretmen yer değiştirerek derse girer, daha sonra öğrenci ile çalışmayan öğretmen odadan ayrılır.- Hoşa giden bir etkinlik sırasında öğrencinin bir tanıdığı, bir de tanımadığı öğretmen yer değiştirerek derse girer, daha sonra öğrenci ile çalışmayan öğretmen odadan ayrılır.- Ders sırasında öğrencinin tanıdığı iki öğretmen yer değiştirerek derse girer, daha sonra öğrenci ile çalışmayan kişi odadan ayrılır.- Ders sırasında öğrencinin bir tanıdığı, bir de tanımadığı öğretmen yer değiştirerek derse girer, daha sonra öğrenci ile çalışmayan kişi odadan ayrılır.- Öğrenci ile çalışan öğretmen odada kalırken, tanıdığı başka bir kişi odaya gelir ve birlikte dışarı çıkarlar.- Öğrenci ile çalışan öğretmen odada kalırken, tanımadığı başka bir kişi odaya gelir ve birlikte dışarı çıkarlar. <p>Öğrencinin tanıdığı kişi günde en az 1 saat dersine giren kişi anlamına gelir. Tanımadığı kişi öğrenci ile gün içinde hiç çalışmayan öğretmen olarak tanımlanır.</p>

Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Şekil verme.
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Öğretmenin öğrenci ile yapacağı anlaşmaya ilişkin materyal, davranış kayıt formu, derslere ait materyaller.
Ortam Düzenlemeleri	Öğretmen derse başlamadan önce ortamı kontrol eder. Hoşa giden etkinlikleri ve pekiştireçleri sınıfta bulundurduğundan emin olur. Genelleme aşamasında öğretimde yer almamış kişiler planlanır.

BÖLÜM-3

Dikkati Çekme	Ders süresince öğrencinin öğretmeni ile iş birliği içinde olmasının önemli olduğu hatırlatılır. Öğrenciye dikkatini yönelttiği ve öğretmeni ile yaptığı anlaşmaya uyduğu zamanlarda kazanacağı pekiştireçten söz edilir (ör. "Ayşe sınıfa geldiğinde iyi bir öğrenci olursan çikolata yiyebileceksin." ya da "Üçümüz oyun oynadığımızda iyi bir öğrenci olursan 'Evet' kazanacaksın.").
Güdüleme	Ders sırasında başlangıçta değişiklik olduğunda anlaşma hemen gözden geçirilerek öğrencinin ödüle ulaşması sağlanır. Daha sonra öğrencinin sadece hedeflenen süre ya da tepki sayısı kadar uygun şekilde tepkide bulunması halinde anlaşmada "Evet" işaretlenir ve ödüle ulaşması sağlanır.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyaran Sunumu)	Öğrencinin öğretmenin sözlü basit anlaşmasına uyması tüm güne yayılacak şekilde çalışılır. Bu yüzden her sürenin sonunda anlaşma yenilenir ve derse devam edilir.
Uygulama	Öğretmen belirlediği hedef davranış için hazırladığı anlaşmayı ders sırasında yanlarında bulundurur, zamanlayıcıyı belirlediği süreye ayarlar. Ardından öğretmen, öğrenci ile anlaşma yapar (ör. "Ellerini güzel tuttuğunda bir parça çikolata yiyebilirsin." der). Eğer belirlediği süre boyunca öğrenci anlaşmaya uyarsa sürenin sonunda öğrenci zamanlayıcı kapatır ve öğretmenine anlaşmaya uyduğunu söyler (ör. "Ellerimi güzel tuttum."). Öğretmen davranışla ilişkilendirilmiş övgü ile birlikte somut pekiştireç kullanır. Eğer belirlenen sürenin herhangi bir anında öğrenci anlaşmaya uymaz ise öğretmen süreyi durdurur ve öğrenciye anlaşmaya uymadığını söyler, tekrar denemesi için zamanlayıcı yeniden başlatır.
Açıklamalar	Öğrencinin anlaşmaya uyması için belirlenen süre ya da tepki sayısı öğretimin başlarında çok kısa ve çok az iken, elde edilen veriler incelenerek hedeflenen yönde ilerleme olduğu belirlendiğinde süre veya tepkiler aşamalı olarak artırılır.

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirmede aşamasında **davranış kayıt formu**, **olay kaydı** ve **grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirme, kişiler değiştiğinde öğrenci problem davranış sergilemiyor ve yönergelere uygun tepkide bulunuyorsa davranış kayıt formuna (+) işaretlenir. Öğrenci problem davranış sergiliyor ya da yönergelere uygun tepkide bulunmuyorsa eksi (-) işaretlenir. Veriler grafiğe değişiklikleri kabul etme ve uygun şekilde tepkide bulunma tepki sayısı ya da yüzdesi olarak aktarılır. Bu süreç öğretim öncesinde ipucu sunulmadan, öğrenci ile anlaşma yapılmaksızın planlanır.

Süreç içi değerlendirmede kişiler değiştiğinde öğrenci problem davranış sergilemiyor ve yönergelere uygun tepkide bulunuyorsa davranış kayıt formuna (+) işaretlenir. Öğrenci, problem davranış sergiliyor ya da yönergelere uygun tepkide bulunmuyorsa eksi (-) işaretlenir. Veriler grafiğe değişiklikleri kabul etme ve uygun şekilde tepkide bulunma tepki sayısı ya da yüzdesi olarak aktarılır.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirme ve süreç içi değerlendirme verileri birbiriyle karşılaştırılarak hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- Başlama düzeyi verileri, çocuğun bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- Genelleme gerçekleşti.
- Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- Diğer (açıklama yazın) _____.

DERS PLANI ÖRNEĞİ - VI

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: Sosyal Beceriler
Kademe	: I
Öğrenme Alanı	: Akran etkileşimi
BÖLÜM-2	
Hedef	1.6.2. Akranının başlattığı sözel etkileşime tepki verir.
Hedef Davranışlar	2.1. Akranı selam verdiğinde karşılık verir. Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci, akranı ile karşılaştığı her ortam ve her zaman aralığında akranı ona selam verdiğinde (merhaba, selam, günaydın gibi) 3 saniye içinde akranına sözel olarak karşılık verir.
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Video model.
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	- Öğretimin videosunu hazırlamak için video kaydı çeken bir araç. - Video kaydını öğrenciye izletmek için bir araç.
Ortam Düzenlemeleri	Öğretmen derse başlamadan önce, kullanılacak araç-gereçleri ve somut pekiştiricileri kontrol eder, eksiklik var ise giderir. Gerekli ortam düzenlemeleri yapılır; ışık, ses ayarları yapılır. Öğrencinin ekrana 1-1,5 metre mesafede oturması için düzenlemeler yapılır. Öğretim oturumları sınıf ortamında gerçekleştirilirken, öğrencinin uygulaması çekimin yapıldığı ortamda gerçekleşir; genelleme oturumları farklı kişi ve ortamlarda çekilmiş video klipleriyle farklı örneklerle çalışılır. İzleme oturumları ise farklı kişilerle karışık olarak farklı ortamlarda gerçekleştirilir.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Ders süresince öğretmenin yönergelerine uyan, video klipi sonuna kadar izleyen öğrenciye verilecek pekiştiriciler, sembol, etkinlik ya da atıştırma öğrenciye açıklanır. Dikkatini yöneltene öğrenciye davranışla ilişkilendirilmiş övgü sunulur. Öğrenci video izleyeceği alana yönlendirilir. Dikkat sağlayıcı ipucu sunar (ör. "Şimdi bir video izleyeceğiz, hazır mısın?")
Güdüleme	Video görüntülerini izlerken çocuğun tepkilerine uygun tepkiler verir. Dikkatini ekrana yöneltmesini pekiştirir.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarı Sunumu)	Bir önceki derse ait veriler var ise öğretmen bunları gözden geçirerek derse başlamadan önce öğrencilerin performansı hakkında bilgi sahibi olur.
Uygulama	Öğretmen ve çocuk ekranın önünde yan yana otururlar. Öğretmen, öğrencinin çalışmaya dikkatini yöneltmek üzere özel dikkat sağlayıcı ipucu sunar (ör. "Ali, seninle arkadaşının verdiği selamı cevaplama çalışacağız. Çalışmak için hazır mısın?"). Öğrenci çalışmaya hazır olduğunu işaretler ya da sözel olarak ifade ederse öğretmen tarafından pekiştirilir (ör. "Çok güzel! Hazır olduğunu görüyorum, haydi başlayalım."). Öğrenci tanıdığı iki akranının koridorda karşılaşınca biri "Merhaba" deyince diğerinin de "Merhaba" diyerek yanıt verdiği videoyu izler. Gereksinim duyulduğunda video öğrenciye birkaç kez izletilebilir. Görüntü izlendikten sonra öğretmen izleme davranışını da pekiştirir. "Şimdi izlediğin videodaki gibi, bir arkadaşın sana selam verdiğinde ona karşılık ver!" der. Öğretmen ve öğrenci davranışın gerçekleşeceği koridora geçerler. Öğretmen, öğrenciye tekrar dikkat çekici ipucu sunar. İzlediği videoda gördüğü akranı ile koridorda karşılaşmaları sağlanır. Akranı ona "Merhaba!" der ve öğrencinin de cevap vermesi beklenir. Öğrenci doğru tepki verirse hemen pekiştirilir. Öğrenci tepki vermez ya da yanlış tepki verirse aynı videoyu izleme fırsatı ez az üç kere verilir.
Açıklamalar	Senaryolar hedef davranış tanımına uygun şekilde hazırlanır. Bu derste hedef davranış, akranı içerdiği için kişiler, çocuğun tanıdığı akranları olarak seçilir. Öğretim videoları hedef davranışın ortaya çıkması beklenen doğal ortam ve zamanlarda çekilir.

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirmede aşamasında **davranış kayıt formu, olay kaydı** ve **grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirme, öğretime başlamadan önce gerçekleştirilir. Öğretmen, öğrenciye videoyu izletir ve yönergesini verir. Davranış tanımında anlatıldığı gibi öğrenci, akranı selam verdiğinde akranına uygun şekilde karşılık verirse davranış kayıt formuna artı (+); eğer tepki vermez ya da ipucu sunulmasının ardından tepki verirse (-) olarak kaydedilir. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadeler kullanılır fakat övgü kullanılmaz ya da somut pekiştireç verilmez. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmez. Elde edilen veriler öğrencinin verdiği doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

Süreç içi değerlendirme öğretmen, öğrencilerin tepkilerini her oturum veya haftada en az bir oturum her tepkinin ardından kaydeder. Veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Genelleme becerisi için farklı ortamlarda farklı kişilerle çekilen filmler izletilebilir. Çocuğun tanımadığı ya da az gördüğü akranları ile selamlaşması değerlendirilir. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadelerle karşılık verilir fakat övgü verilmez ya da ödül kullanılmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmez. Genelleme verileri ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

İzleme: Öğretim sonlandırıldıktan sonra öğrencilerin hedef davranışı sürdürüp sürdürmediklerini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin değerlendirme oturumları düzenlenir. İzleme aşamasında veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirme ve süreç içi değerlendirme verileri birbiriyle karşılaştırılarak hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- Ön değerlendirme verileri, çocuğun bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- Genelleme gerçekleşti.
- Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- Diğer (açıklama yazın) _____.

DERS PLANI ÖRNEĞİ - VII

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: Sosyal Beceriler
Kademe	: I
Öğrenme Alanı	: Sorumluluk
BÖLÜM-2	
Hedef	1.7.2. Verilen sözü yerine getirir.
Hedef Davranışlar	2.1. Sözlü basit anlaşmalara uyar. Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci, öğretmenin belirlediği hedef davranışı belirlediği süre boyunca bağımsız olarak yerine getirir. Hedef davranışlar öğrencinin tekrarlayan davranışları arasından birinin uyuşmayan davranışı olarak belirlenir.
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Şekil verme.
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Hedef davranışın ve pekiştirecin görselleştirilip üzerine yerleştirildiği bir materyal, zamanlayıcı, davranış kayıt formu.
Ortam Düzenleme-leri	Öğretmen derse başlamadan önce materyalini ve zamanlayıcıyı kontrol eder. Kullanacağı pekiştirecin hazır ve hızlı bir şekilde sunulabilir olduğundan emin olur.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Ders süresince öğrencinin, öğretmenin belirlediği hedef davranışı yerine getirdiğinde (ör. ellerini uygun şekilde tutma) ne kazanacağı açıklanır. Dikkatini öğretmene yönelttiğinde öğrenciye davranışla ilişkilendirilmiş övgü sunulur (ör. "Beni dinlediğini görüyorum Hatice, aferin sana!").
Güdüleme	Ders boyunca öğretmenin belirlediği sürenin sonunda hedef davranış o süre boyunca gerçekleşmişse somut pekiştireç ve davranışla ilişkilendirilmiş övgü kullanılır.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarı Sunumu)	Öğrencinin, öğretmenin sözlü basit anlaşmasına uyması tüm güne yayılacak şekilde çalışılır. Bu yüzden her sürenin sonunda anlaşma yenilenir ve derse devam edilir.
Uygulama	Öğretmen belirlediği hedef davranış için hazırladığı anlaşmayı ders sırasında yanlarında bulundurur, zamanlayıcıyı belirlediği süreye ayarlar. Ardından öğretmen, öğrenci ile anlaşma yapar (ör. "Ellerini güzel tuttuğunda bir parça çikolata yiyebilirsin." der). Eğer belirlediği süre boyunca öğrenci anlaşmaya uyar sa sürenin sonunda öğrenci zamanlayıcı kapatır ve öğretmene anlaşmaya uyduğunu söyler (ör. "Ellerimi güzel tuttum."). Öğretmen davranışla ilişkilendirilmiş övgü ile birlikte somut pekiştireç kullanır. Eğer belirlenen sürenin herhangi bir anında öğrenci anlaşmaya uymaz ise öğretmen süreyi durdurur ve öğrenciye anlaşmaya uymadığını söyler, tekrar denemesi için zamanlayıcı yeniden başlatır.
Açıklamalar	Öğrencinin anlaşmaya uyması için belirlenen süre öğretimin başlarında çok kısa iken, elde edilen veriler incelenerek hedeflenen yönde ilerleme olduğu belirlendiğinde süre aşamalı olarak artırılır.

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirmede aşamasında **davranış kayıt formu, kısmi zaman aralık kaydı ve grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Başlama düzeyi verisi, öğretime başlamadan önce 5 gün boyunca elde edilir. Kısmi zaman aralık kaydı kullanır. 5 dakikalık zaman aralıkları halinde davranış kaydedilir. 5 dakikalık zamanın tümünde öğrenci anlamaya uymuşsa veri formuna artı (+) işaretlenir. 5 dakikalık zamanın herhangi bir anında anlamaya uymamışsa veri formuna eksi (-) işaretlenir. Bu süreçte pekiştirme yapılmaz, geri bildirim verilemez.

Süreç içi değerlendirme kısmi zaman aralık kaydı kullanır. 5 dakikalık zaman aralıkları halinde davranış kaydedilir. 5 dakikalık zamanın tümünde öğrenci anlamaya uymuşsa veri formuna artı (+) işaretlenir. 5 dakikalık zamanın herhangi bir anında anlamaya uymamışsa veri formuna eksi (-) işaretlenir.

Grafiğe aktarılan başlama düzeyi ve süreç içi değerlendirme verileri birbiriyle karşılaştırılarak hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- Başlama düzeyi verileri, çocuğun bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- Genelleme gerçekleşti.
- Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- Diğer (açıklama yazın) _____.

DERS PLANI ÖRNEĞİ - VIII

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: Sosyal Beceriler
Kademe	: I
Öğrenme Alanı	: Toplumsal Yaşam Kuralları
BÖLÜM-2	
Hedef	1.8.2 Yemekte sohbet eder.
Hedef Davranışlar	2.2. Sözel etkileşim başlatır. Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci yemeğini yerken ortamda bulunan durumlar hakkında akranı ile sözcük, ifade ve soru kullanarak etkileşim başlatır.
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Replikli Öğretim.
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Okuma bilmeyen ve / veya sözlü iletişime giremeyen öğrencilere yönelik ses kaydı için ses kayıt cihazları (ör. bas-konuş). Okuma bilen öğrenciler için üzerine replik yazılacak kartlar.
Ortam Düzenlemeleri	Uygulamaya başlamadan önce okuma bilen öğrenciler için yazılı replikler; okuma becerisi olmayan ya da sözlü iletişime geçemeyen öğrenciler için ise sesli replikler belirlenir. Ses kayıt cihazlarına replikler kaydedilir. Yazılı replikler ise replik kartlarına yazılır. Öğrenci için yemek etkinlik çizelgesi öğretmen tarafından hazırlanır. Bu çizelgede öğrencinin yemeğinden yemesi, peçete kullanması, içecek içmesi ve sohbet etmesi için ipuçları yer alır. Yemek çizelgesi ve sohbet ipuçları yemek masasında bulundurulur.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Öğretmen yemeğe başlamadan öğrencilere birlikte sohbet ederek yemek yemelerini hatırlatır. "Afiyet olsun." diyerek öğrencileri yemek çizelgelerine yönlendirir.
Güdüleme	Doğru davranışlar yemek boyunca, övgüler veya somut pekiştireçlerle (etkinlikler, kuruşlar ve / veya atıştırmalıklar) pekiştirilir. Öğretmen, çizelge basamaklarının her birinin sonunda kuruş / sembol verir ve öğrenciler bunları biriktirerek kendi seçtikleri atıştırmalıklardan kazanırlar.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyaran Sunumu)	Yemeğe başlamadan önce, kullanılacak araç-gereçler (ör. bas-konuşlar, yazılı replik kartları vs.) ve pekiştireçler gözden geçirilir ve eksik olanlar giderilir.
Uygulama	Öğrencinin sohbet başlatması için ya da çizelgeyi takip etmesi için çizelgedeki ipuçlarından başka bir ipucu verilmez ya da yorum yapılmaz. Öğrencinin yerinde doğru oturma, göz teması kurma, peçete kullanma gibi davranışları davranışla ilişkilendirilmiş övgü ile pekiştirilir. Öğrenci yemeğinden yemesi, peçete kullanması, içecek içmesi ve sohbet etmesi için ipuçlarının bulunduğu çizelgesini takip eder. Öğrencinin sohbet etmesi ve peçete kullanmasına ait ipuçlarının yer aldığı sayfalara kuruş / sembol eklenir. Öğrencinin etkinlik çizelgesini takip etmesi için arkasından elle yönlendirme yapılır. Bu ipuçları; aşamalı yardım, uzamsal geri çekme, gölge olma ve yakınlık azaltma ile geri çekilir. Öğrencinin sohbet başlatması için sesli ya da yazılı replikler ipucu olarak kullanılır. Başlarda öğrencinin çizelgede yer alan sayfaları çevirmesinin ardından sohbet başlatması için 5 saniye beklenir. Eğer öğrenci 5 saniye içinde sohbet başlatmazsa öğretmen model olur. Eğitimi belli kartlar ile daha kısa replikler kullanabilir ("Okula araba ile geliyorum." yerine "Araba." denmesi gibi) ya da öğrencinin düzeyine göre bütün kartlarda da uygulanabilir (eğer öğrenci sürekli sohbet etmesi için çizelgede yer alan ipuçlarına tepki vermiyorsa uygulanabilir). Başlarda öğrencinin ipuculu ya da ipucu olmaksızın tepkileri, kuruş sistemi ile ödüllendirilebilir. Fakat öğrenci bu beceriyi kazandıkça, kuruşları sadece bağımsız tepki verdikçe kazanır. Öğrenci kuruşlarının tümünü kazandığında önceden seçtiği bir atıştırmalıkla değiştirebilir. Eğer öğrenci, kaydedilen sesli repliği tekrar etmez ise öğretmen aşamalı yardım kullanarak öğrenciyi ses kayıt cihazına basıp repliği çalıştırması ve repliği söylemesi için yönlendirir.

Uygulama	Öğretmen, öğrencinin sesli repliği tekrar etmesi için toplam 3 deneme fırsatını her bir denemede "Tekrar dene!" yönergesi vererek sunar. Eğer bu sunulan 3 denemenin de ardından öğrenci sesli repliği tekrar etmezse öğretmen ayırık denemelerle öğretim sürecine başlar. Öğrenci ses kayıt cihazına basıp hedef sesli repliği 5 saniye içinde söylese ayırık denemelerle öğretim süreci sona erer ve öğretmen, öğrenciyi ekranına yönlendirir. Bu süreç yemek bitene kadar devam ettirilir.
Açıklamalar	Öğrenci, en az iki oturum üst üste öğretimde ve en az bir oturum genellemede hedefe %100 ulaştığında öğretim sonlandırılır. Genelleme, ön değerlendirme oturumuyla birlikte ve öğretim, ölçütü sağladığında son değerlendirme oturumundan sonra alınır. Genelleme, öğretim süreci içine serpiştirilmez. Veriler düzenli olarak incelendiğinde, hedef davranış üzerinde ilerleme sağlanamamışsa dersin öğretim yöntemi veya pekiştirme sistemi üzerinde uyarlamalar yapılır ya da öğretim farklı şekilde tasarlanır.

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirmede aşamasında **davranış kayıt formu, olay kaydı** ve **grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirme: Öğretime başlamadan önce bir ön değerlendirme verisi alır. Veriler replikli ve repliksiz etkileşimler olmak üzere iki şekilde toplanır.

Replikli etkileşim: Öğrencinin hedef repliği kullanımı olay kaydı ile veri toplanarak belirlenir. Öğretmen bağımsız olarak ortaya çıkan replikli etkileşimleri (+) olarak kaydeder. Eğer öğrenci etkileşime girmez, yanlış ya da ipucu sonrasında tepki verir ise etkileşim eksi (-) olarak kaydedilir. Veriler gün içinde gerçekleşen replikli etkileşim sayısı olarak kaydedilir. Repliklerin sayısı grafik üzerinde bir çizgi ile sınırlandırılır.

Repliksiz etkileşim: Öğrencinin repliksiz söylediği replikler sayılarak davranış kayıt formuna kaydedilir. Veriler replikli ve repliksiz etkileşim sayısı olarak grafiğe aktarılır.

Süreç içi değerlendirmede öğretmen, öğrencilerin tepkilerini her oturum veya haftada en az bir oturum her tepkinin ardından kaydeder. Süreç içi değerlendirme verileri ön değerlendirme verileri gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Genelleme verileri öğretimden önce ve öğrenci hedefi sağladığında değerlendirilir. Genelleme oturumu, bu davranışın öğretiminde bulunmamış kişilerle alınır. Genelleme aşamasında veriler öğretim aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

İzleme: Öğretim sonlandırıldıktan sonra öğrencilerin hedef davranışı sürdürüp sürdürmediklerini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin değerlendirme oturumları düzenlenir. İzleme aşamasında veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirme ve süreç içi değerlendirme verileri birbiriyle karşılaştırılarak hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- Ön değerlendirme verileri, çocuğun bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- Genelleme gerçekleşti.
- Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- Diğer (açıklama yazın) _____.

